Tweede Kamer, Eurogroep/Ecofin-Raad d.d. 9 en 10 november 2026

VERSLAG VAN EEN COMMISSIEDEBAT
Concept

De vaste commissie voor Financiën en de vaste commissie voor Europese Zaken hebben op 4 november 2026 overleg gevoerd met de heer Eerenberg, staatssecretaris van Financiën, en de heer Heinen, minister van Financiën, over:

- **de brief van de minister van Financiën d.d. 30 oktober 2026 inzake de geannoteerde agenda van de Eurogroep en Ecofin-Raad van 9 november 2026 (2026Z23646);**
- **de brief van de minister van Financiën d.d. 27 oktober 2026 inzake het verslag van de Eurogroep en Ecofin-Raad van 8 en 9 oktober 2026 (2026Z23108);**
- **de brief van de minister van Financiën d.d. 2 oktober 2026 inzake het ontwerpbegrotingsplan 2027 (21501-03, nr. 206);**
- **de brief van de minister van Financiën d.d. 5 oktober 2026 inzake toelichting en proces Nederlandse NRPP (22112, nr. 4453).**

Van dit overleg brengen de commissies bijgaand geredigeerd woordelijk verslag uit.

De voorzitter van de vaste commissie voor Financiën,
Chris Jansen

De voorzitter van de vaste commissie voor Europese Zaken,
Van Meetelen

De griffier van de vaste commissie voor Financiën,
Weeber

Voorzitter: Chris Jansen
Griffier: Weeber

Aanwezig zijn zes leden der Kamer, te weten: Bushoff, Hoogeveen, Van Houwelingen, Chris Jansen, Van der Maas en Schoonis,

en de heer Eerenberg, staatssecretaris van Financiën, en de heer Heinen, minister van Financiën.

Aanvang 10.00 uur.

De **voorzitter**:
Goedemorgen, dames en heren. Welkom bij de vergadering van de vaste Kamercommissie Financiën. Vandaag staat het commissiedebat Eurogroep/Ecofin-Raad d.d. 9 en 10 november 2026 op de agenda. Welkom aan de leden aan mijn linkerzijde. Welkom aan de minister, de staatssecretaris en de ambtelijke ondersteuning aan mijn

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

rechterzijde. Welkom aan de mensen in de zaal en de mensen die thuis meekijken via de livestream. Mijn voorstel is dat wij zo direct naar de leden gaan. Uw spreektijd is vier minuten. Het aantal interrupties laat ik voorlopig onbeperkt, omdat er een beperkt aantal leden is. Op die manier kunnen we misschien een betere discussie krijgen. Ik wil u erop wijzen dat er ongeveer vijf minuten geleden een nazending is geweest van de geannoteerde agenda. Het is dus misschien handig als u daar nog even naar kijkt. Dan bent u niet verbaasd als er op een gegeven moment een onderwerp aan bod komt dat in eerste instantie misschien niet op de agenda stond.

Ik ga als eerste naar de heer Bushoff. Hij gaat spreken namens de fractie van PRO. Gaat uw gang.

De heer **Bushoff** (PRO):
Dank u wel, voorzitter. Ik wil drie onderwerpen aanstippen. Eerst wil ik even stilstaan bij het MFK en de onderhandelingen daarover. Als het gaat over het MFK, wordt er vaak gesproken over 2.000 miljard en 1.800 miljard. Dat zijn grote bedragen. Natuurlijk gaat er ook veel geld naar Europa. Tegelijkertijd is het ook goed om eventjes naar de feiten te kijken. Als je het uitsmeert over zeven jaar, gaat het over ongeveer 280 miljard. Dat behelst ongeveer de helft van de Nederlandse rijksbegroting. Het MFK groeit ten opzichte van het vorige MFK van 1,13% naar 1,15% van het bni. Het is ook altijd goed, vind ik, om de discussie over de totale omvang van het MFK wel even in perspectief te plaatsen. Daarmee zeg ik niet dat je maar ongebreideld veel geld zou moeten afstaan richting de Europese Unie. Maar ik probeer hier wel het punt te maken en te onderstrepen dat een eenzijdige focus op de omvang van het MFK, wat op zichzelf ook wel enigszins in perspectief te plaatsen is, eigenlijk een beetje kortzichtig is. Als we alleen maar focussen op het naar beneden krijgen van die omvang, verliezen we het op de inhoud, op de modernisering van het MFK. Dat zien we nu ook gebeuren in de onderhandelingen. Van een aantal landen moest de totale omvang van het MFK echt omlaag gebracht worden. Toen kwam er een voorstel van de Ieren om dat met 140 miljard te verlagen. Het overgrote deel van die verlaging van 140 miljard slaat juist neer bij de zaken die wij als Nederland ontzettend belangrijk vinden.

De **voorzitter**:
U krijgt een interruptie van meneer Van der Maas.

De heer **Bushoff** (PRO):
Er blijft dus nog net zo veel geld gaan naar zaken waarover wij met z'n allen zeggen als Nederland: daar kan wel wat minder geld naartoe.

De heer **Van der Maas** (VVD):
Mijn interruptie betreft de opmerking over de eenzijdige benadering van het MFK. Doet de heer Bushoff dat zelf nu ook niet door dit alleen maar te combineren met een percentage van het bruto product binnen Europa, in plaats van te kijken naar waar het nou eigenlijk aan wordt besteed en of het wel nuttig is? Ik bedoel dat er een kwalitatieve benadering gekozen wordt in plaats van een kwantitatieve benadering.

De heer **Bushoff** (PRO):
Mijn eerste paar zinnen gingen over het feit dat de eenzijdige focus op de omvang van het totale MFK in perspectief geplaatst moet worden. Zeker als je het uitspreidt over de zeven jaar en als je kijkt naar het vorige MFK en naar welk percentage van het bni het

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

behelst, valt de omvang nog wel enigszins te overzien. Dat neemt niet weg dat je altijd kritisch moet kijken. Mijn tweede punt in de laatste zinnen die ik daaraan wijdde, is dat je moet kijken waar het geld heen gaat en vooral ook naar waar die korting valt als je die bedingt. Op dit moment valt die korting juist bij zaken die wij belangrijk vinden en die ook de VVD belangrijk vindt. Ik kan mij dus niet voorstellen dat de VVD of het kabinet blij is met het voorstel dat de Ieren hebben neergelegd voor een korting van 140 miljard. Voor het overgrote deel, voor 75 miljard, komt die namelijk neer bij innovatie en dat soort zaken, de zaken die wij met z'n allen belangrijk vinden. Er gaat nog steeds heel veel geld naartoe en er slaat bijna geen korting neer bij bijvoorbeeld de traditionele landbouwsubsidies.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Ik doe het verzoek om de antwoorden iets compacter te houden.

De heer **Van der Maas** (VVD):
Dank voor de beantwoording daarvan. Ik ben blij om te horen dat het toch om een kwalitatieve benadering gaat en niet alleen maar om het bedrag en dat we dan vervolgens ook wel gaan bekijken wat echt in het Nederlandse belang is. Maar dat is, denk ik, zeker aan de minister toevertrouwd.

De **voorzitter**:
De heer Buskens, vervolgt u uw betoog.

De heer **Bushoff** (PRO):
Mijn vraag aan de minister en het kabinet is vooral de volgende. Ze hoeven niet de hele Nederlandse onderhandelingspositie weg te geven, maar we weten allemaal, neem ik inmiddels aan, dat onderhandelen zo werkt dat je niet honderd procent je zin krijgt, zou ik ook tegen het kabinet zeggen. Mijn oproep aan het kabinet is om minder op de totale omvang en het bedingen van een korting te focussen, maar vooral ook te bekijken waar het geld naartoe gaat en waar die korting, als die bedongen wordt, neerslaat. Laat dat de primaire focus zijn als het gaat om het MFK. Dat is mijn oproep aan de Nederlandse regering.

Dan als tweede, voorzitter. Het nieuwe MFK bevat eigenlijk een soort nieuwe pilaren waar een heel aantal posten onder worden geschaard, ook bijvoorbeeld het Nationaal en Regionaal Partnerschapsplan. Daar vallen alle gelden rondom landbouw, migratie en cohesiebeleid zo meteen onder. Dat is dan één nieuwe pot met geld. Ik zou de minister en het kabinet willen oproepen om de nationale ruimte die er is voor het geld dat vanuit daar naar Nederland komt, echt te benutten voor bijvoorbeeld de opgaven waar we voor staan rondom natuur, water et cetera. Ik zou ook willen oproepen om in EU-verband in te zetten op moderne voorwaarden ofwel een groter vrij besteedbaar bedrag uit deze pot met geld, zodat er niet alsnog heel veel geld uit deze nieuwe pot naar de traditionele landbouwsubsidies blijft gaan, maar dat geld juist ook ingezet kan worden voor zaken op het gebied van stikstof, biodiversiteit, het vergroten van de waterkwaliteit et cetera. Ik denk dat we daar als Nederland meer mee geholpen zouden zijn, dus daarom roep ik de minister en het kabinet op om de ruimte die daarvoor mogelijk is, nationaal in te zetten en zich er ook in Europees verband voor in te zetten dat er moderne voorwaarden worden gehangen aan deze nieuwe pot met geld die gecreëerd wordt.

Voorzitter. Helemaal tot slot wil ik nog even stilstaan bij Oekraïne. Oekraïne gaat ook de

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

komende tijd hele moeilijke maanden tegemoet. We weten dat de oorlog nog steeds een enorm financieringsvraagstuk met zich meebrengt, dus ook daar is de vraag aan het kabinet om zich er onverminderd voor in te zetten, ook in Europa, om Oekraïne financieel te steunen. Natuurlijk moeten alle lidstaten daar hun verantwoordelijkheid in nemen, maar laat Nederland daarin het voortouw blijven nemen. Ten tweede vraag ik het kabinet hoe het nou staat met de bevroren Russische tegoeden. Zien we de komende tijd kansen om daar toch vorderingen op te maken? Ook dat is een onderwerp dat op de agenda staat.

Helemaal tot slot, voorzitter. Ik vind het echt waanzinnig dat via de verkoop van Russische activa de oorlogskas in Rusland gespekt kan worden. Dat dreigt ook te gebeuren met Russische activa hier in Europa. Lukoil is daar een voorbeeld van. Ik vind echt dat als zulk soort zaken verkocht worden en daarmee heel veel geld naar de Russische oorlogskas gaat, we dat koste wat het kost moeten voorkomen. Ziet de minister ruimte om dat soort zaken tegen te houden en te kunnen voorkomen? Biedt de Wet vifo mogelijkheden om te voorkomen dat dat soort strategische activa verkocht worden en dat daarmee dus geld naar de Russische oorlogskas vloeit, zou ik de minister willen vragen.

De **voorzitter**:
Dank u wel, meneer Bushoff. U krijgt nog een interruptie van de heer Van Houwelingen.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):
Een korte vraag. We hebben gelezen over Oekraïne. Dat komt veel geld tekort, waarschijnlijk 70 miljard euro in 2027. Dat zal de komende jaren niet anders zijn, denk ik. Ik wil er geen Buitenlandse Zakendebat van maken, maar ik probeer PRO toch een beetje te begrijpen. Dit kan natuurlijk eindeloos zo doorgaan. Er moet worden bezuinigd op de zorg, op alles. Dat vindt PRO ook niet fijn. Waar zit die afweging? Daar ben ik benieuwd naar. Is het zo dat Oekraïne eerst komt — wat het kost, maakt niet uit — en we dan pas kijken hoe het met onze eigen sociale zekerheid gaat? Zit PRO er zo streng in? Of zit er ergens nog een weging? Dat is eigenlijk mijn vraag.

De heer **Bushoff** (PRO):
Vooropgesteld: de vraag is hoelang dit nog doorgaat en dat ligt voornamelijk bij Rusland, de agressor. Zij zijn de veroorzaker van al deze ellende. Zij zullen ook moeten stoppen met deze agressieoorlog. Dat is één. Twee. Ik denk niet dat het goed is en gezond zou zijn om wat wij in Nederland aan financieringsopgaven hebben tegenover het financieren en ondersteunen van Oekraïne te zetten, omdat het financieren van Oekraïne niet alleen een morele verplichting is, maar het ook daadwerkelijk in het Nederlandse veiligheidsbelang is dat wij Oekraïne onverminderd blijven steunen. Dat zullen we dus zolang dat nodig is, moeten blijven doen.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):
Ik ga er geen Buitenlandse Zakendebat van maken. Wij denken er natuurlijk anders over, maar oké, dan begrijp ik PRO dus goed: het is eigenlijk een oneindige toezegging van PRO. Als die oorlog nog honderd jaar duurt, dan blijven wij honderd jaar betalen. Er zit eigenlijk geen limiet aan. Ik denk dat ik het zo toch wel redelijk samenvat, of niet? Als dat niet zo is, hoor ik dat graag.

De **voorzitter**:

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Het zit bij Buitenlandse Zaken, maar meneer Bushoff krijgt het woord.

De heer **Bushoff** (PRO):
Heel kort gezegd: ik weet niet of het verstandig is om mijn woorden te laten samenvatten door een collega. Ik ben er volgens mij heel helder over geweest dat wij zo snel mogelijk een einde zouden willen aan deze verschrikkelijke agressieoorlog, die door Rusland is begonnen. Daarvoor ligt de sleutel ook in handen van Rusland. Zolang het nodig is, zullen wij Oekraïne moeten steunen, niet alleen vanuit een morele verplichting, maar ook in het belang van onze eigen veiligheid in Europa en in Nederland.

De **voorzitter**:
Afsluitend, meneer Van Houwelingen.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):
Afsluitend. Laatste vraag. De heer Bushoff bracht ook de Russische tegoeden op. Daar hebben we ook allemaal discussies over gehad. Hoe weegt PRO dit? Er wordt inderdaad gesproken over Russische tegoeden bevriezen, maar heel veel experts zeggen: als we dat doen, betekent dat minder vertrouwen in de euro. Dat heeft enorme consequenties. Weer een wegingsvraag: hoe wordt dat gewogen door PRO in het Nederlandse belang, tot slot?

De heer **Bushoff** (PRO):
Dan gaan we een beetje de techniek in, maar je zou eraan kunnen denken om de tegoeden die al bevroren zijn, daadwerkelijk in te zetten voor Oekraïne. Op het moment dat de oorlog stopt en de Russische tegoeden weer niet-bevroren zouden worden, zeg maar, zou je kunnen zeggen: het zijn een soort herstelbetalingen aan Oekraïne. Ik vind dat we op die manier heel eerlijk zouden omgaan met dit vraagstuk in de richting van met name Oekraïne, maar ook van Rusland, en ook nog eens tegemoetkomen aan de vraag hoe we Oekraïne financieel blijven steunen.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Het lijkt mij goed om dit op een ander moment en op een andere plek voort te zetten. Dan gaan we naar de heer Van Houwelingen. Hij spreekt namens Forum voor Democratie.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):
Ik ga van start. Dank u wel, voorzitter. Er staan drie onderwerpen op de agenda, waarover ik kort iets wil zeggen. Dat is allereerst het oplopende begrotingstekort in de eurozone. Dat gaat naar 3,7% in 2027 voor alle eurolanden; de staatsschuld gaat richting de 90%. Dat is natuurlijk niet volgens de afspraken. Dat zou respectievelijk onder de 3% en onder de 60% moeten zitten. Dat betekent de facto — dat zullen alle economen denk ik ook onderschrijven — dat de landen die zich er wel netjes aan houden, vooral de noordelijke landen, waaronder Nederland, betalen voor landen die dat niet doen. Dat vinden wij een hele onwenselijke zaak. Wij houden ons er netjes aan, terwijl Frankrijk in de afgelopen twintig jaar maar drie keer onder de 3%-norm en nooit onder de 60%-norm zat. Dat betalen wij, via noodsteun maar vooral via de ECB, die dan schuldpapier opkoopt. Dat resulteert in meer inflatie, meer geld, een lagere rente. Dat is niet goed voor Nederland, met onze grote pensioenpot. Wij betalen daarvoor.

We voelen ons eigenlijk al twintig jaar de gekke henkie van Europa, van de eurozone.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Hoe kijkt de minister daartegen aan? De zuidelijke landen gaan hun begrotingscultuur nooit veranderen; dat gaat nooit gebeuren. Je kunt natuurlijk de gekke henkie van Europa blijven; dat is optie één. Optie twee is dat je zegt: er is een groot buffet; iedereen eet daarvan mee; wij moeten straks de rekening betalen, dus laten wij dan ook maar gaan eten. Dat wil zeggen — ik zeg niet dat Forum daar per se voorstander van is — dat wij dan ook maar schulden gaan maken, maar dat geld dan in ieder geval wel goed gaan investeren, bijvoorbeeld in een staatsfonds, zoals Noorwegen heeft gedaan. Dat is in ieder geval beter dan gekke henkie zijn, denk ik. Optie drie — die heeft natuurlijk onze voorkeur — is dat we uit de euro en uit de Europese Unie gaan. Dat zijn de drie opties. Ik ben heel benieuwd hoe de minister van Financiën daartegen aankijkt, want nu blijven we eigenlijk doormodderen en als gekke henkie daarvoor betalen.

Ten tweede. Ik had het er net ook kort over met de heer Bushoff: Oekraïne heeft heel veel geld ontvangen en dat hebben ze er snel doorheen verbrand. Ze komen weer 70 miljard euro tekort in 2027. Wie gaat dat betalen? Dat is straks natuurlijk ook weer Nederland. Ik zie dat bijvoorbeeld Frankrijk niet doen, want dat krijgt de begroting nu al niet rond. Hoe kijkt de minister van Financiën daartegen aan? Gaan we dat betalen? Is de minister van Financiën daartoe bereid? Zo ja, hoe doen we dat dan? We krijgen de begroting nu al nauwelijks rond, dus waar gaan we dat geld vandaan halen? Dat is dus mijn tweede vraag.

Tot slot mijn derde onderwerp: het coronafonds. Het is een van de domste besluiten geweest die deze Kamer ooit heeft genomen om daarmee in te stemmen. Het levert ons vanuit de Europese Unie 5,4 miljard euro op, zogenaamd, maar we betalen er waarschijnlijk, met de oplopende rente nu, meer dan 40 miljard euro voor. Om een ander voorbeeld te geven: Italië krijgt 200 miljard euro. Dit is weer een mooi voorbeeld van geld dat van noord naar zuid gaat. Zo gaat het continu. Het is natuurlijk niet gebruikt voor de zorg. Italië heeft er snel internet van aangelegd.

Als toppunt, als klap op de vuurpijl, is het ook nog eens zo dat wij ons er met dat coronaherstelfonds toe verplicht hebben om allerlei wet- en regelgeving door te voeren waar wij als Kamer dan eigenlijk niks meer over te zeggen hebben. Dat is pas ondermijning van onze democratie, zou ik zeggen. Daar komt de Kamer nu achter, de Kamer die in de volksmond ook wel "de slaapkamer" wordt genoemd. Dan komen we er ineens achter: o ja, we kunnen de belasting op gas niet verlagen, want dat hebben we vijf jaar geleden toegezegd bij dat coronafonds. Dat is zo dom geweest!

Ik heb nog wel een vraag aan de minister. Ik wil toch positief afsluiten. Ik las in de stukken, tot mijn grote vreugde, dat deze maand de laatste betalingen plaatsvinden en dat het coronafonds dit jaar afloopt. Betekent dit dat we vanaf 1 januari volgend jaar ook niet meer aan die mijlpalen gebonden zijn, die mijlpalen die ons dwingen om hele slechte wetgeving door te voeren? Denk bijvoorbeeld aan de verplichte arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zzp'ers. Dat is een horror. Als we dat niet doen, krijgen we een boete van 600 miljoen euro uit Brussel, zo wordt steeds gedreigd door de minister van Sociale Zaken in dit geval. Dat is dus gebaseerd op het coronafonds. Mijn hele concrete vraag aan de minister van Financiën, die denk ik ook op zijn terrein ligt, is dus: zijn we straks van dat coronafonds verlost?

We moeten straks natuurlijk nog die 41 miljard euro gaan terugbetalen, maar klopt het dat die mijlpalen dan niet meer gelden? Betekent dit, als we als Nederland, als Tweede

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Kamer, zeggen dat we die verplichte arbeidsongeschiktheidsverzekering niet willen, dat we dan dus niet die boete van 600 miljoen euro krijgen? We hebben het geld dan al ontvangen en ik hoop dat het zo is dat de Europese Unie dat dan niet kan terugvorderen. Dat is dus een hele concrete financiële vraag.

Dank voor de aandacht.

De **voorzitter**:
Dank u wel. U bent ook mooi binnen de tijd gebleven. Ik zie dat er geen interrupties zijn. Dan gaan we naar de heer Van der Maas, die zal spreken namens de VVD.

De heer **Van der Maas** (VVD):
Hartelijk dank, voorzitter. Ik begin met de Europese Rekenkamer, die concludeerde dat er bijna 50 miljard euro aan Europese steun voor verbetering van overheidsdiensten maar beperkt resultaat heeft opgeleverd. Slechts een derde van de onderzochte afgeronde maatregelen laat significante verbeteringen zien. Dat is voor de VVD echt zorgelijk. Europees belastinggeld moet aantoonbaar bijdragen aan structurele verbeteringen en moet niet alleen het afvinken van maatregelen zijn. Zeker nu er onderhandeld wordt over de nieuwe Europese meerjarenbegroting, is mijn vraag wat hiervan geleerd wordt. Is de minister bereid om zich sterk te maken voor concreet en meetbaar resultaat als voorwaarde voor Europese financiering in haar algemeenheid, met daaraan gekoppeld onafhankelijke toetsing en consequenties als doelen en resultaten niet worden gehaald?

Het IMF waarschuwt voor toenemende risico's voor de wereldeconomie. We hebben dat allemaal wel gehoord: toenemende staatsschulden, financiële instabiliteit, hardnekkige inflatie, de eventuele AI-bubbel. In vorige debatten heb ik steevast aan de minister gevraagd om een krachtig geluid te laten horen over begrotingsdiscipline. Dat heeft de minister natuurlijk ook gedaan, maar ik zou weleens graag willen weten hoe die collega-ministers daarop reageren. Zien ze de noodzaak wel en doen ze er iets aan? Want als er niets gedaan wordt, ontstaat er een oncontroleerbare crisissituatie wat de VVD betreft. Wat dat betreft is het ook echt wel vijf voor twaalf of tien voor twaalf; ik weet het niet precies, maar het is in ieder geval dicht tegen twaalf uur aan. En twaalf uur is als alles in vuur en vlam staat.

Dan misschien een beetje een vreemde eend in de bijt: de National and Regional Partnership Plans. In het huidige voorstel van deze plannen neemt het beschikbare budget voor het gemeenschappelijk landbouwbeleid af, terwijl hectaregebonden inkomenssteun financieel wordt beschermd. Dat lijkt in tegenspraak met wat de insteek was. Daarom is de vraag hoe ervoor kan worden gezorgd dat er voldoende geld beschikbaar blijft voor het grondgebonden landbouwbeleid en voor natuur- en wateropgaven. Daar komt dan ook nog een andere vraag achteraan: op welke manier worden relevante organisaties op tijd betrokken bij de verdere uitwerking van het Nederlandse NRPP?

Mijn laatste onderwerp — althans in eerste termijn — is dat Europa meer moet investeren in zijn eigen veiligheid. Daar is meer geld voor nodig en betere toegang tot financiering voor onze defensie-industrie. Er is nu sprake van een MDM en een DSRB. Ik heb niet voldoende tijd om die afkortingen helemaal uit te spreken, want dan ben ik door mijn spreektijd heen. Maar die twee fondsen, om ze zo even te noemen, lijken een

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

goede rol hierin te gaan spelen. Het is wel zaak om ervoor te zorgen dat we geen overlap krijgen tussen die financieringsinstrumenten en dat er geen onnodige extra risico's worden gecreëerd voor Nederland. Mijn vragen. Wat voegen beide initiatieven concreet toe aan bestaande mogelijkheden? Hoe wordt overlap voorkomen? Hoe verhouden deze initiatieven zich tot bijvoorbeeld de Europese Investeringsbank? Zou daar wat uit kunnen komen? Onder welke voorwaarden is de minister bereid deel te nemen, en dan vooral ten aanzien van de garantiestelling, de zeggenschap en de financiële risico's?

Tot zover.

De **voorzitter**:
Dank u wel. U had het moeiteloos voluit kunnen zeggen, want u heeft nog meer dan een minuut over! Ik zie nog een interruptie van de heer Bushoff.

De heer **Bushoff** (PRO):
Ik ben nog even benieuwd wat de VVD vindt van de korting die ook bedongen is, waar zij in zekere zin blij mee zou moeten zijn, omdat zij teksten uitsprak als: dit MFK is veel te megalomaan; het totaalbedrag moet veel lager. Die teksten kwamen uit de mond van de VVD, maar ook uit de mond van het kabinet. Nu ligt er dan zo'n kortingsvoorstel van de Ieren van 140 miljard. Wat vindt de VVD daarvan?

De heer **Van der Maas** (VVD):
Ik ga zeker niets zeggen over de onderhandelingsvrijheid van de minister, dus dat zal ik niet doen. Ik ben blij dat in ieder geval al wel gekeken wordt naar kortingen. Is dit genoeg? Nee, natuurlijk is dit niet genoeg. Daarmee geef ik meteen het mandaat aan de bewindspersoon om daarop in te zetten.

De heer **Bushoff** (PRO):
Het beetje grappige eraan is dat de heer Van der Maas mij net vroeg of we ook nog kwalitatief gaan kijken wat er gebeurt met EU-gelden. Maar nu gaat het in de woorden van de heer Van der Maas alleen om de totale omvang van de EU-begroting en is hij blij dat er door de Ieren een korting van 140 miljard wordt voorgesteld op het nieuwe MFK. Hij zegt dat dit nog lang niet genoeg is en dat het nog meer moet. Maar als je kijkt naar waar die korting neerslaat, is dat voor het overgrote deel juist bij de gelden die van belang zijn voor Nederland. Dat gaat om gelden voor innovatie, het versterken van concurrentiekracht et cetera. Die korting slaat niet bij bijvoorbeeld de traditionele landbouwsubsidies neer, waarvan we allemaal zeggen dat die wel wat minder zouden kunnen. Door die kortzichtigheid met alleen de focus op de totale omvang van het MFK en ook nu weer een VVD die zegt "ja, er moet echt een nog veel grotere korting komen", snijd je jezelf enorm in de vingers. Je verliest het daarmee op de inhoud, omdat er overal kortingen neerslaan op zaken die juist voor Nederland van belang zijn.

De heer **Van der Maas** (VVD):
We moeten vaststellen dat dat een voorstel is, en vervolgens wordt een manier bedacht om Nederland onder druk te zetten om al dan niet akkoord te gaan met een bepaalde korting door zich juist op die terreinen te richten. Dat is natuurlijk niet de inzet van Nederland. Die onderhandelingen zijn nog niet afgerond. We kunnen nu dus niet zeggen dat die korting er komt of waarop die zal neerslaan. Dat is niet het geval. Dat zal allemaal onderdeel zijn van de onderhandelingen. Laten we daar dus even op wachten.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Ik vertrouw het de bewindspersonen zeker toe om dat op een goede manier uit te onderhandelen.

De **voorzitter**:
Dat is voldoende voor de heer Bushoff, denk ik. Dan gaan wij naar de volgende spreker: de heer Schoonis. Hij gaat spreken namens D66.

De heer **Schoonis** (D66):
Dank u, voorzitter. Zoals jullie al gezien hebben, vervang ik vandaag mijn collega Oosterhuis. Dat doe ik met liefde, want als je deze overtuigde Europeaan voor één ding wakker kan maken, dan is het wel Europa. Kortom, deze kans liet ik niet schieten.

Vandaag wil ik voor D66 drie zaken naar voren brengen: een, de overwinsten van olie- en gasbedrijven, twee, de risico's van het versoepelen van de regels voor banken en, drie, de verdeling van het nieuwe Europese geld in Nederland.

Ten eerste: de overwinsten van oliebedrijven. In september hebben we hier vragen over gesteld. Bovendien ligt er een aangenomen motie van D66 en PRO waarin het kabinet wordt gevraagd om hier in Europa stappen op te zetten. In het verslag van de minister lees ik echter dat dit vraagt om meer juridisch en economisch onderzoek. Ik vraag mij af of dat wel echt nodig is om hierop al stappen te kunnen zetten. De juridische risico's lijken mee te vallen. De advocaat-generaal bij het Europese Hof concludeerde onlangs dat de heffingen op overwinsten uit 2022 rechtmatig waren. Daarnaast zijn de winstcijfers vrij helder. Terwijl de energierekening van de huishoudens en de prijzen aan de pomp stijgen, maakte Shell het afgelopen kwartaal bijna 11 miljard winst. Over een kwartaal! Dat is dus vrij stevig. Dat is een verdubbeling ten opzichte van vorig jaar. De ECB stelt dat de marges op diesel ruim drie keer zo hoog zijn als voor de oorlog en dat die marges één van de belangrijkste aanjagers van de inflatie zijn. Wat moet dan eigenlijk nog worden onderzocht?

De Kamer heeft de minister gevraagd om zich aan te sluiten bij de lidstaten die pleiten voor een aanpak van overwinsten. De desbetreffende motie noemde ik al. Kan de minister toezeggen dat Nederland zich alsnog bij deze landen aansluit? Is hij bereid om in de nieuwe Europese expertgroep te pleiten voor een tijdelijke Europese heffing, zoals in 2022? Kan hij toezeggen dat hij de Kamer voor de volgende Ecofin-Raad informeert over wat die expertgroep wanneer gaat doen en wat daarbij de Nederlandse inzet is? Kan hij nogmaals toelichten welke stappen hij kan zetten om de invoering van overwinstbelasting parallel in te voeren op nationaal niveau?

Voorzitter, dan ga ik naar de volgende. De onzekerheid in de wereld neemt toe. De inflatie loopt op, de rentes stijgen en er zijn zorgen over de Franse staatsschuld. Over de risico's van de situatie in de EU voor de financiële stabiliteit van de EU hebben we samen met de VVD en het CDA vragen gesteld. Die antwoorden wachten wij af, maar ik maak mij wel zorgen over wat er ondertussen met de banken gebeurt. Europa is het eens geworden over het halveren van de buffers voor bepaalde leningen en de Commissie is van plan om volgend jaar nog een stap verder te gaan. Het argument is steeds dat banken dan meer kunnen uitlenen, maar dat klopt niet altijd. DNB ziet dat de strengere regels van na 2008 het uitlenen nauwelijks hebben geremd en de ECB waarschuwt dat de eisen voor sommige leningen daardoor zelfs minder ver gaan dan voor de crisis. Waarom zouden we dit risico nemen? En waarom juist nu? Hierover heb

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

ik twee vragen aan de minister. Heeft Nederland ingestemd met het halveren van deze buffers? Zo ja, wat waren hierbij dan de overwegingen van de minister? En zo nee, kan hij dan toezeggen dat Nederland zich verzet tegen lagere buffers in het nieuwe pakket? Want als het misgaat betaalt de belastingbetaler de rekening. Dat hebben we in 2008 gezien, en daar moeten we lessen uit trekken. Ik weet nog dat ik daar in 2008 buikpijn van kreeg. Je ziet dan namelijk ook welke hebzucht daar soms achter zit. Uiteindelijk worden dan privé winsten gepakt en moet er publiek betaald worden. Dat moeten we echt te allen tijde voorkomen. Het is "maar" twintig jaar geleden, maar ik weet het nog als de dag van gisteren.

Voorzitter, ik sluit af. Tot slot het nieuwe Europese partnerschapsplan. Nederland mag hier ongeveer 1,5 miljard euro vrij verdelen. Wat D66 betreft gebruiken we dat geld natuurlijk om te investeren in een groene toekomst — wie had het anders verwacht? — voor het verduurzamen van woningen en bijvoorbeeld voor het belonen van boeren voor natuurbeheer. Het kabinet bepaalt nu voorlopig hoeveel geld naar welk doel gaat. Kan de minister die verdeling met de Kamer delen? Zegt hij toe dat de Kamer over die verdeling kan spreken voordat die vastligt, en niet pas achteraf aan de hand van een voortgangsbrief?

Dank u wel.

De **voorzitter**:
Dank u wel. U bent bijna binnen de tijd gebleven, maar u krijgt nog wel een interruptie van de heer Bushoff.

De heer **Bushoff** (PRO):
Als eerste toch even een interruptie over het voorstel van de Europese Commissie rondom het versoepelen van de bonuswetgeving en de buffereisen voor banken. Zegt D66 heel duidelijk dat we alles op alles moeten zetten en hier een rode lijn moeten trekken: we gaan die buffereisen, maar ook de bonuswetgeving niet verder versoepelen?

De **voorzitter**:
De heer Oosterhuis. Herstel: de heer Schoonis.

De heer **Schoonis** (D66):
Ik doe het blijkbaar heel goed, haha. Natuurlijk ga ik hier even op in. Volgens mij was ik vrij duidelijk over die buffers. De vraag hoe het met die bonussen zit, blijft dan nog even over. Dat ga ik even aan meneer Oosterhuis doorgeven, anders gaat u mij daarop pakken et cetera. Dat gaan we niet doen. Wat ik wel wilde zeggen is dat die buffers voor ons echt van belang zijn. Ik heb ook heel duidelijk gezegd dat ik nog steeds buikpijn krijg als ik daaraan terugdenk. Dat moeten we dus echt te allen tijde zien te voorkomen.

De heer **Bushoff** (PRO):
Dan heb ik voor de heer Schoonis nog een andere vraag dan vragen rondom bonussen en buffers voor de banken. Dat padje ga ik dan nog met de heer Oosterhuis volgen. De heer Schoonis begon zijn betoog met "ik ben een overtuigd Europeaan". Op zich kan ik mij dat voorstellen, maar ik vraag mij dan wel af hoe dat te rijmen is met de forse inzet om de totale omvang van het MFK enorm naar beneden te krijgen. De heer Schoonis — dat is ook mijn vraag — ziet toch ook dat we juist meer Europees zullen moeten

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

optrekken en dat we voor enorm grote opgaven staan die we van een Europees antwoord zouden moeten voorzien? Is de heer Schoonis dus wel zo blij met de opstelling van het Nederlandse kabinet om eigenlijk heel kortzichtig alleen te focussen op het naar beneden krijgen van de totale omvang van het MFK? Daarmee ben je immers tegelijkertijd een dief van je eigen portemonnee, want de kortingen die daarmee bedongen worden, slaan vooral neer bij zaken die wij belangrijk vinden. Is de heer Schoonis daar nou zo blij mee?

De heer **Schoonis** (D66):
Dank voor het compliment, maar daarna kwam natuurlijk het zuur. Volgens mij zijn wij overtuigd Europeanen. De oplossing voor alle transities en problemen die wij ook hier hebben, moet vaak uit Europa komen. Ik vraag de minister en de staatssecretaris om daar altijd naar te kijken en het via de Europese band te spelen. Volgens mij maakt dat Nederland en Europa sterker. Nederland en Europa staan immers niet tegenover elkaar. Wat de een sterker maakt, maakt de ander ook sterker en andersom.

Dan nu over het MFK. Wat D66 vooral voorstelt, is om heel goed te kijken naar modernisering en eventueel naar extra gezamenlijke belastingen, die je ook kan heffen. Daar moet het in gaan zitten. Voor de rest laat ik het aan het kabinet om daar de goede keuzes in te maken. U begrijpt mijn positie.

De **voorzitter**:
De heer Bushoff, afsluitend.

De heer **Bushoff** (PRO):
Afsluitend dan, voorzitter. Op zich biedt het wellicht een opening. Misschien kunnen we het kabinet dan in ieder geval de opdracht meegeven om bij de onderhandelingen over het MFK inderdaad vooral te kijken naar belastingheffing en naar modernisering van het MFK en minder te focussen op het bedingen van een totale korting die misschien wel neerslaat bij zaken die we met z'n allen juist heel belangrijk vinden.

De heer **Schoonis** (D66):
Ik wil best herhalen dat wij ook willen inzetten op modernisering en innovatie, maar het moge toch duidelijk zijn dat daarin de toekomst ligt en niet in een beleid dat nog uit de jaren vijftig stamt.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Ik zie geen verdere interrupties. Dan gaan we als laatste naar de heer Hoogeveen, die zal spreken namens JA21.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Voorzitter, dank. Ik zei het al bij de Algemene Financiële Beschouwingen: er broeit iets op de financiële markten. De oplopende schulden blijken allesbehalve gratis en de rentekosten lopen dusdanig op dat dit het broodnodige investeren in defensie en concurrentievermogen in de weg staat.

Met name de situatie in Frankrijk is zeer zorgelijk. De Franse staatsschuld bedraagt inmiddels bijna 120% van het bbp, het begrotingstekort komt dit jaar naar verwachting uit op 5,5% en de rentelasten lopen volgend jaar op tot ruim 90 miljard euro. Ondertussen betaalt Frankrijk inmiddels bijna 5% rente op tienjarige staatsleningen.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Frankrijk heeft voor volgend jaar een pakket van 43 miljard euro aangekondigd om orde op zaken te stellen, maar het is de vraag of de Franse politiek in staat is om deze maatregelen daadwerkelijk door te voeren. Hoe wordt hierover in de Eurogroep gesproken? Wordt Frankrijk door zijn Europese partners aangesproken op de noodzaak van structurele hervormingen en bezuinigingen? Wat gebeurt er als Frankrijk opnieuw zijn begrotingsdoelstellingen niet haalt?

De financieringskosten van de meeste Europese landen lopen überhaupt op. De gemiddelde overheidsschuld in de eurozone stijgt tot bijna 90% van het bbp in 2028. Ik ben benieuwd hoe de Eurogroep zich voorbereidt op een eventuele financiële instabiliteit. Worden er scenario's besproken voor het geval de financieringskosten van landen zoals Frankrijk verder oplopen? Wordt daarbij ook gesproken over de rol van het Europees stabiliteitsmechanisme en het IMF als eventuele achtervang? Is dat laatste ook het uitgangspunt van het kabinet, dus geen nieuwe Europese steunpakketten, leningen via headrooms of eurobonds?

Voorzitter. Dat brengt mij op de gevaren van inflatie. In september was de inflatie 3,8%. Dat ligt ruim boven de doelstelling van 2% van de ECB. De energieprijsschok door de instabiliteit in het Midden-Oosten speelt daarbij uiteraard een rol. Tegelijkertijd zien we dat overheden in de eurozone hun begrotingstekorten verder laten oplopen en geld blijven uitgeven. Ik vraag mij af in hoeverre het begrotingsbeleid van Europese overheden het monetaire beleid van de ECB tegenwerkt. Als de ECB met het monetaire beleid de inflatie probeert terug te dringen, terwijl nationale overheden door blijven gaan met uitgaven, bestaat dan niet het risico dat de rente langer hoog moet blijven? Wordt deze wisselwerking ook binnen de Eurogroep besproken? Aan de andere kant heeft de ECB dit probleem zelf gecreëerd door jarenlang op grote schaal obligaties op te kopen, maar bij steeds hogere staatsschulden wordt de ECB er ook steeds gevoeliger voor om dit instrument weer in te zetten. De minister van Financiën zei dat het "genant" zou zijn als de ECB weer zou moeten ingrijpen. Hoe groot acht de minister het risico dat de ECB uiteindelijk onder druk komt te staan om opnieuw staatsobligaties op te kopen om de financierbaarheid van hoge schulden door lidstaten te waarborgen?

Voorzitter, tot slot de digitale euro. Wij blijven dat een oplossing op zoek naar een probleem vinden. Niemand vraagt hierom. Ga je in Den Haag de markt op, dan blijkt dat niemand weet wat het is. Niemand heeft er behoefte aan. Het Europese betalingsverkeer functioneert goed, zeker nu instant payments een realiteit zijn en private partijen volop bezig zijn met de ontwikkeling van pan-Europese betalingsalternatieven. Neem Wero, dat juist vorige week nog een nieuwe fase van de uitrol is ingegaan. Europese banken investeren zelf in Europese alternatieven. Waarom moet dit publieke middel er dan komen en met deze initiatieven gaan concurreren? Ook de Nederlandse Vereniging van Banken is kritisch over de toegevoegde waarde, de hoge kosten en de mogelijke verstoring van private initiatieven. De trilogen lopen nog. Het kabinet zet in op een politiek akkoord eind van dit jaar. Juist daarom vind ik het belangrijk dat we de bevoegdheden van de ECB in de gaten houden en zo scherp mogelijk afbakenen. Kan de minister aangeven welke harde grenzen Nederland tijdens deze trilogen wil vastleggen? Is hij bereid zich in te zetten voor een strikt begrensde digitale euro met een zo beperkt mogelijk aantal functionaliteiten? Kan de minister aangeven dat Nederland zich ervoor blijft inzetten dat de digitale euro geen Europese betaalinitiatieven zal verdringen?

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Voorzitter, dank.

De **voorzitter**:
Dank u wel. U krijgt een interruptie van de heer Van Houwelingen en daarna van de heer Bushoff.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):
Dank u. De heer Hoogeveen merkt terecht op dat het feit dat bijvoorbeeld Frankrijk zich niet aan de begrotingsregels houdt, ook voor Nederland negatieve gevolgen heeft, bijvoorbeeld inflatie. In mijn betoog heb ik geschetst dat Frankrijk zijn begrotingscultuur niet zal gaan veranderen. Betekent dit niet dat we op een gegeven moment uit de eurozone moeten als we niet gekke henkie willen zijn? Ik ben heel benieuwd hoe JA21 daartegen aankijkt.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
We hebben altijd nog zoiets als het Stabiliteits- en Groeipact, waar landen zich aan moeten houden. Volgens mij zit Frankrijk nu ook in de buitensporigtekortprocedure van de Europese Commissie. Frankrijk zal op een gegeven moment toch de tering naar de nering moeten gaan zetten. De vraag is natuurlijk wat voor stokken of wortels je daarvoor gebruikt. Als je blijft doormodderen met eurobonds, gemeenschappelijke schulden, headrooms, steunpakketten en weet ik wat allemaal, dan los je het probleem niet op. Uiteindelijk moet je dus gaan zeggen: als dit gebeurt, dan hebben we het Europees stabiliteitsmechanisme. Overigens ben ik daar ook geen voorstander van, maar dat is er nou eenmaal. Daarin staan harde hervormingen tegenover leningen en te verlenen steun. Hetzelfde geldt voor het IMF, dat ook kan inspringen. Daar zouden wij een voorstander van zijn. Het lijkt ons op dit moment niet opportuun om te spreken over het opbreken van de eurozone. Laten we daar dus vooralsnog niet over spreken.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):
De heer Hoogeveen zegt het goed. We hebben natuurlijk regels in het begrotingspact, maar Frankrijk houdt zich daar al twintig jaar niet aan. Dat heb ik in mijn betoog net ook gezegd. Ik zie de heer Hoogeveen knikken. En dat gaat, denk ik, ook nooit gebeuren. De heer Hoogeveen zegt dan "als ze ooit noodsteun nodig hebben, dan moeten we de Fransen dwingen om hervormingen door te voeren", maar dat gaat natuurlijk ook niet. Frankrijk gaat zich dat nooit laten zeggen door de EU. Dat weet de heer Hoogeveen ook wel. Dat zijn toch fantasiebeelden? Dus nogmaals mijn vraag: er is toch maar één manier waarop Nederland uit die situatie kan komen? Dat is dat wij zelf de eurozone verlaten. Want Frankrijk zal zichzelf, denk ik, niet gaan veranderen.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Ik denk dat dat scenario nog helemaal niet aan de orde is. Zoals ik net al zei, zit Frankrijk in de buitensporigtekortprocedure en wordt het nu periodiek gemonitord door de Europese Commissie. Daar is ook een bepaald pad aan verbonden. Uiteindelijk is het aan soevereine landen zelf — ik denk dat de heer Van Houwelingen dat met mij eens is — om te kijken hoe zij hervormingen en bezuinigingen kunnen implementeren en een pad kunnen banen naar een geloofwaardig financieel en fiscaal beleid. Het lijkt mij zinvoller om daarop in te zetten dan om nu meteen rücksichtslos de eurozone te verlaten en daarmee de financiële en fiscale chaos ongekend te vergroten en ons continent in een Europese crisis te storten.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

De **voorzitter**:
Meneer Van Houwelingen, afrondend.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):
Ja, ja, afrondend, voorzitter. Daarover verschillen JA21 en Forum dus echt fundamenteel van mening. Op een gegeven moment moeten we pijn gaan pakken. Daar ben ik het over eens. Hoe eerder, hoe beter, want beter ten halve gekeerd dan ten hele gedwaald. De eurozone werkt niet omdat er nu eenmaal verschillen zijn in begrotingscultuur. Dat laten de afgelopen twintig jaar zien. Ik heb het net uitvoerig betoogd. Dat gaat niet veranderen. De enige manier, zeker voor Nederland, om daar goed uit te komen, is dus die euro… Er zijn al vaker muntunies geploft; maar oké, daarover hebben wij dus een verschil van inzicht. Dat is nu helder.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Ik ben het met de heer Van Houwelingen eens dat de eurozone op dit moment niet functioneert. Dat is omdat de eurozone is gekaapt door landen met hoge schulden. Degenen die de euro toentertijd hebben opgezet en daarbij het Stabiliteits- en Groeipact bedachten, waren geen clowns. Zij wisten dat een gemeenschappelijke markt met een gemeenschappelijke munt vraagt om een harde munt die de competitiviteit bevordert. Wij van JA21 zeggen dat we terug moeten naar die basisprincipes. Dat kan. Alleen, dan moet je dus niet met allerlei lapmiddelen gaan komen zoals noodpakketten, eurobonds en gemeenschappelijke leningen, want dan ondergraaf je, dan ondermijn je het hele fundament waarop de euro ooit is gebaseerd. Wij willen dus juist weer terug naar dat oorspronkelijke principe. Wij geloven erin dat je dán een sterkere en meer competitieve economie zal hebben.

De heer **Bushoff** (PRO):
Ik hoor de heer Hoogeveen van JA21 in debatten vrij consequent het kabinet oproepen om andere landen in Europa echt aan te sporen tot begrotingsdiscipline en tot het niet te veel financieren van zaken vanuit een tekort. Ik vraag naar het principe. Denkt de heer Hoogeveen dat het goed werkt of beter werkt als je dan ook zelf een beetje naar die principes handelt, ja of nee?

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Daar ben ik het zeker mee eens. Wij hebben ook ideeën over hoe je daarnaar kan handelen. Dat is snijden in de uitgaven. We geven veel te veel geld uit. Voor het beteugelen daarvan hebben wij niet alleen in het parlement, maar ook aan het minderheidskabinet ideeën aangedragen. Ik denk dat de economie daar uiteindelijk een stuk gezonder van wordt.

De heer **Bushoff** (PRO):
Afrondend. Dan kan ik me toch bijna niet voorstellen dat je blij bent met bijvoorbeeld een ongedekte cheque inzake box 3 die tot bijna 20 miljard oploopt. Gisteravond, volgens mij iets over elf, kwam het tabelletje van minister Heinen binnen. Als we daarnaar kijken, dan zien we gewoon dat er tot 2040 zo'n 20 miljard ongedekt wordt uitgegeven. Het lijkt mij best een moeilijk verhaal om dan heel verwijtend tegen andere landen te gaan zeggen: o, o, o, je moet niet te veel dingen via de staatsschuld gaan financieren; als je iets voorstelt, moet je dat gewoon netjes dekken. Overigens wordt dat argument ook nog eens met enige regelmaat aan het parlement gegeven. En dan zelf … Ik denk dat het bijna ongekend is hoe groot de ongedekte cheque is die nu door het kabinet naar de

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Kamer is gestuurd. Daar kan ook JA21 dan toch niet blij mee zijn?

De **voorzitter**:
Daar gaan we overigens nog uitgebreid over praten op een ander moment. De heer Hoogeveen.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Laat ik vooropstellen dat altijd alles netjes gedekt moet worden en dat altijd alles netjes betaald moet worden. Volgens mij is het geenszins de bedoeling van het kabinet om bij het oplossen van deze box 3-puzzel met ongedekte plannen te komen. Ik wil niet te veel op box 3 ingaan, maar wat ik zie, is dat het kabinet wel de juiste richting neemt door juist creatief te kijken hoe je inkomsten uit box 2 naar voren kan halen en hoe je de miljarden die niet zijn gebruikt voor de hersteloperatie in box 3 kan aanwenden. Ik vind dat we daar het debat over moeten voeren, maar we gaan er wel van uit dat, als er uiteindelijk een concreet plan is dat kan rekenen op een meerderheid in het kabinet, het onder de streep klopt en netjes gedekt is.

De **voorzitter**:
De heer Van Houwelingen voor een vervolgvraag. Herstel: de heer Bushoff. Ik zei net "afrondend". Vandaar dat ik …

De heer **Bushoff** (PRO):
Ja, voorzitter. Ik zal dan niet helemaal ingaan op box 3, want dat komt nog inderdaad. Het is wel gewoon goed om even op te merken dat geld uit box 2 naar voren halen een belastingverlaging in box 2 betekent. Op de lange termijn betekent dit dat gewoon heel veel geld wordt uitgegeven aan box 2, en vaak toch ook aan mensen die het misschien niet nodig hebben, maar daar zullen we van mening over verschillen. Maar goed, dat debat gaan we nog voeren. Ik denk dat het wel goed is om dat voor de feitelijkheid nog te benoemen.

De **voorzitter**:
Meneer Hoogeveen, ik heb niet echt een vraag gehoord, maar u mag reageren. Nee? Dan de heer Van Houwelingen nog een keer.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):
Ja, tot slot een ander punt dat op de agenda staat en waarover ik JA21 graag een vraag zou willen stellen. Oekraïne heeft in 2027 een tekort van 70 miljard euro. Vorig jaar hebben we op het laatst, rond dit moment, nog 700 miljoen euro gevonden op de begroting van Defensie en van Buitenlandse Zaken om versneld naar Oekraïne te sturen. Daar is JA21 toen mee akkoord gegaan. Daar heb ik JA21 ook vragen over gesteld. Stel dat er straks, aan het eind van het jaar, weer zo'n verzoek komt om miljoenen, honderden miljoenen en misschien wel miljarden extra, versneld over te maken naar Oekraïne. Ik zie het gebeuren. Ik vraag het maar even van tevoren. Welke afweging gaat JA21 dan maken?

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Wij als JA21 hebben altijd gezegd: wij steunen Oekraïne. Ik denk dat we in dit parlement over veel zaken verdeeld kunnen zijn en daar ook scherp over kunnen debatteren, maar ik geloof altijd nog wel in wat in het Engels high politics en low politics heet. Bij low politics hebben we het bijvoorbeeld over verschillen van mening over het Belastingplan

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

en over dat soort onderwerpen, maar high politics gaat echt de veiligheid van ons land aan. Wij vinden het ongelooflijk belangrijk dat Oekraïne die strijd kan voortzetten tegen een agressor die soevereine landen op dit continent aanvalt. Laat dat dus vooropstaan.

Het tweede wat wij zeggen, is: ja, we steunen Oekraïne, maar niet met blanco cheques. Wij willen dus duidelijk weten waar die financieringsbehoefte voor nodig is, hoe wij Oekraïne effectief kunnen helpen en hoe ons belastinggeld daarbij effectief wordt besteed. Daar willen wij altijd het open debat over voeren. Daar willen we ook kritische vragen over kunnen stellen. We gaan zeker niet zomaar tekenen bij het kruisje als er weer een financieringsbehoefte komt, maar we gaan ook niet categorisch nee zeggen, simpelweg omdat dit echt onze nationale veiligheid betreft. Ik weet dat de heer Van Houwelingen daar anders in zit, maar voor JA21 is dat wel een gegeven.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):
Daar zitten wij inderdaad anders in. Wij noemen dat dan meer metapolitiek. Maar dan toch even heel concreet mijn vraag, want ik denk wel dat die nu gesteld moet worden. Er komt weer een … Dat verzoek is er al: extra miljarden overmaken naar Oekraïne. Dat staat ook in de stukken. Vorig jaar is JA21 daar dus mee akkoord gegaan. Dat heeft ons 700 miljoen euro gekost. Straks, misschien over een paar weken al, moet die afweging weer worden gemaakt. Gaat JA21, als ik de heer Hoogeveen goed begrijp, dan zeggen "het is zo belangrijk voor ons dat we meer miljarden gaan overmaken"? Die kunnen we hier dus niet besteden aan zorg en alle andere onderwerpen. Of zegt JA21 op een gegeven moment misschien "nou ja, daar zit toch ook een grens aan"? Van PRO heb ik net gehoord dat er geen grens aan zit. Die gaan dat eindeloos steunen. Hoe ziet JA21 dat? Dat is een afweging. Het is politiek. Hoe gaat het aflopen?

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Laat ik vooral wegblijven van het frame dat steeds vaker wordt opgeworpen: als we geld geven aan Oekraïne, dan is dat dus geld dat wij niet aan de Nederlanders kunnen uitgeven. Dat is precies het verschil dat ik maak tussen high politics en low politics. Je kan op het gebied van belastingen van mening met elkaar verschillen. Je kan kijken waar we ons geld aan moeten uitgeven. Maar als het echt gaat om de nationale veiligheid, dan is dat nog net even een andere discussie. Waar onze grens ligt, ga ik nu niet zeggen. Dan moet er eerst een concreet voorstel liggen. Dan moet er ook een concreet plan liggen waarin staat waar dat geld precies heen gaat, hoe het besteed wordt en of het ook netjes terechtkomt waar het terecht moet komen. Daar hebben we dan gewoon een open debat over. Maar nogmaals, ik ga nu niet categorisch zeggen: wij weigeren financiering toe te zeggen. Ik zeg er echter ook bij: we gaan geen blanco cheque tekenen.

De **voorzitter**:
Meneer Van Houwelingen, u krijgt nog een kans, maar u heeft ongeveer twee keer dezelfde vraag gesteld en twee keer hetzelfde antwoord gekregen. Ga uw gang.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):
Dit wordt mijn "tot slot", voorzitter. We doen het in rondjes van drie. Ik heb goed naar de heer Hoogeveen geluisterd. Hij zegt eigenlijk hetzelfde als zijn collega Coenradie, die toen tegen mij zei: we zien geen tegenstelling; als we geld aan Oekraïne geven, gaat dat dus niet ten koste van Nederland. Dan denk ik: het zal mijn boerenverstand zijn, maar een euro kun je toch echt maar één keer uitgeven. Daar zal de minister van Financiën

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

het misschien ook met mij eens zijn. Als die euro naar Oekraïne gaat — vorig jaar ging het om 700 miljoen euro — dan kan die euro niet naar Nederland gaan. Die kan niet naar de zorg gaan en die kan niet naar het onderwijs gaan. Daar denkt JA21 blijkbaar anders over, ook mevrouw Coenradie. Dat begrijp ik niet.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Ik zou dit nu voor de derde keer op dezelfde manier beantwoorden. Nogmaals, dit betreft echt onze veiligheid, de veiligheid van het continent, van Europa en van onze manier van leven. Dit is hoe wij erin zitten. Nogmaals, we kijken echt kritisch naar financiering voor Oekraïne. We gaan niet zomaar klakkeloos geld overmaken. We hebben altijd gezegd: geen blanco cheque; het moet gericht worden besteed. Maar als het echt om de veiligheid van Nederland en van ons continent gaat, vind ik het belangrijk dat we daar een open debat over voeren en het niet categorisch afwijzen, waardoor een land uiteindelijk wordt overlopen in een oorlog. Wij denken dat het zeker niet in ons belang is als Oekraïne wordt overlopen.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Dan hebben we de eerste termijn van de Kamer hiermee afgerond. Ik kijk naar de bewindspersoon. Ik denk dat de meeste vragen voor de minister waren. Hoeveel tijd heeft u ongeveer nodig? Het is nu 10.45 uur, dus dan gaan wij om 11.05 uur weer verder met elkaar?

De vergadering wordt van 10.45 uur tot 11.13 uur geschorst.

De **voorzitter**:
Goed, mensen, we gaan weer verder met de vergadering. De minister en de staatssecretaris hebben hun werk goed gedaan, denk ik. Die gaan zo de beantwoording doen. Ik kijk ook even naar de commissie. De staatssecretaris heeft volgens mij twee onderwerpen waarover hij iets wil zeggen. Is het goed als de staatssecretaris als eerste het woord neemt? Wilt u ook even bij uzelf nagaan of u nog een vervolgvraag voor hem hebt die u nog niet in de eerste termijn hebt gesteld? Dan kan hij die namelijk ook direct beantwoorden. Daarna kan de minister in de resterende tijd al zijn vragen beantwoorden. Ik zie geknik aan de zijde van de leden. Minister, is het goed als we met de staatssecretaris beginnen?

Minister **Heinen**:
Dat lijkt me zeer goed. Zal ik even opnoemen welke blokjes ik zal doen? Daarna zal de staatssecretaris het woord overnemen, met uw goedkeuring. Ik wilde beginnen met de oplopende rente en de situatie op de financiële markten. Daar is een aantal vragen over gesteld. Dan kom ik bij de bankenbuffers en digitale euro's. Dat is wat meer de financiëlemarktenkant. Daar gaan we dan verder op in. Het derde blokje is MFK en NRPP. Daarna is er nog het blokje overige, waarin onder andere Oekraïne en het MDM-DSRB-initiatief zitten. De fiscale kant kan de staatssecretaris doen.

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Dank, ook voor deze flexibele vorm; dat scheelt iedereen weer. U heeft mij geen vraag gesteld over de nazending, maar dat is ook volstrekt logisch, want die kwam heel laat. Die kwam voor ons ook heel laat. Ik dacht: misschien is het goed als ik er gewoon iets over zeg. Dan heb ik u als commissie misschien ook geholpen om, allicht zonder die te lezen, toch even mee te krijgen wat er aan de agenda is toegevoegd. Daarna heb ik de

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

vraag over de overwinsten.

Dan even over die nazending. Er is op de Ecofin-agenda een punt bij gekomen. Dat gaat voor de fijnproevers over de Import One Stop Shop. Dat is een constructie waarmee je, als pakketjes van buiten de EU naar de EU komen, ervoor kan zorgen dat de btw-afhandeling via die constructie zo gebeurt als ware het binnen de EU. Dat is ook voor consumenten veel fijner. Er geldt een drempel van €150 om daarvan gebruik te mogen maken in het normale verkeer. Het voorstel is om die drempel eraf te halen, te schrappen. Daar wordt al wat langer over gesproken. Daar zijn we het ook met elkaar over eens in Europa, in ieder geval over die beweging.

Er is vrij recent een artikel aan toegevoegd waarin staat dat aan de partijen die dat faciliteren eigenlijk minimumeisen zouden moeten worden gesteld op het gebied van bijvoorbeeld financiën, administratie en integriteit. Het standpunt van ons als kabinet en daarmee als Nederland is dat dit in beginsel de goede beweging is, maar dat we het wel op zijn merites willen beoordelen. Wij zullen een stemverklaring in die lijn doen. Op het moment dat het daadwerkelijke voorstel er ligt, willen we echt even kijken wat die voorwaarden dan zijn. Dat willen we vooral ook omdat wij heel veel in Nederland gevestigde partijen hebben die deze rol als tussenpersoon vervullen. We willen als land ook voor de belangen van deze partijen opkomen. Dan heb ik u hopelijk heel kort meegenomen in de brief die u last minute heeft ontvangen.

Voorzitter. Dan ga ik naar de vragen die gesteld zijn over de overwinsten. Daar is het kabinet voortvarend mee aan de slag, maar we moeten het ook zorgvuldig doen — dat hebben we vaker in debatten met elkaar gewisseld — omdat je er ook voor wil zorgen dat het juridisch allemaal klopt. Wat zien we buiten? We zien buiten natuurlijk allemaal hetzelfde. We zien dat een groot deel van de winst die gemaakt wordt inderdaad stijgt bij bijvoorbeeld een oliemaatschappij, zoals u noemde, maar het is natuurlijk breder. Die zien we stijgen, maar het is ook winst die grotendeels in het buitenland neerslaat en niet in Nederland belast is. Dat is ook een van de dingen waarom je daar heel zorgvuldig naar moet kijken. Nederland heeft relatief weinig raffinagecapaciteit. 10% van de Europese raffinagecapaciteit staat in Nederland. Dat betekent dat het bij die exacte winsten, zeker als je naar het Nederlandse belastingstelsel kijkt, heel nauw komt om daar goed naar te kijken. Dan kom je echt op andere bedragen uit dan die soms in de buitenwereld rondgaan. Dat neemt niet weg dat wij hebben gezegd: wij zien dat we hier heel kritisch naar moeten kijken.

Wat we ook hebben geleerd van de vorige keer dat we dit deden, is dat je dat echt in Europees verband moet doen. Dat moet je geharmoniseerd doen en je moet ervoor zorgen dat het ook juridisch standhoudt. Wat er nu gebeurt, is dat de Europese Commissie en Eurocommissaris Hoekstra hebben gezegd: laten we een expertgroep instellen met lidstaten die aan deze beweging willen werken en die ook heel scherp gaan kijken waar we het dan over hebben. Wat is dan overwinst? Dat moet je dan namelijk wel ook objectief met elkaar vaststellen. We kunnen bij belastingen niet met subjectieve begrippen werken. Wat zijn best practices? Wat zijn de voor- en nadelen? Hoe kan het juridisch? Nederland is lid van die expertgroep. Dat is ook helemaal in lijn met uw oproep. We zitten dus aan tafel. We doen mee. In december levert de expertgroep haar bevindingen op. Dan kunnen we het debat met elkaar vervolgen over de vraag wat we ermee gaan doen.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Dan de advocaat-generaal. Dat is nog een advies. U kent het kabinet: wij zijn terughoudend om daarop te reageren, omdat het uiteindelijk aan het Hof van Justitie is om daar in het kader van de scheiding der machten het juiste mee te doen. Dit waren wat mij betreft de aan mij gestelde vragen en de niet aan mij gestelde vraag die mij toch zinvol leek om te beantwoorden.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Ik kijk even naar de leden. Is het voldoende van de zijde van de staatssecretaris? Er zijn geen aanvullende vragen. Dan dank ik de staatssecretaris voor zijn beantwoording en zijn aanwezigheid. We gaan nu over naar de minister van Financiën. De minister heeft net aangegeven welke vier blokjes hij heeft. U kunt dus een start maken met het eerste blokje.

Minister **Heinen**:
Dank u wel, voorzitter. Ik begin met de oplopende rente en de situatie op de financiële markten. Dat is meer de macro-economische kant. De heer Hoogeveen heeft specifiek een vraag gesteld over de financieringskosten en de schulden die oplopen in Europa en over hoe we ons hierop voorbereiden. Ik begin hier bewust mee, omdat deze discussie wat naar de achtergrond lijkt te gaan, ook als ik de kranten opensla. Die zijn natuurlijk veel op het binnenland gericht. Dat snap ik ook, omdat dit een wat technischer onderwerp is. Tegelijkertijd raakt dit ons allemaal. De manier waarop de situatie zich ontwikkelt, is niet ten positieve. In elk debat dat wij hebben, verslechtert die situatie. Het is dus ook goed dat wij hierover spreken. Dat doen we niet alleen hier in het parlement, maar ook in de fora die wij hebben, waaronder de Eurogroep. Maandag zitten we inderdaad weer met de collega's.

Maar misschien is het goed om ook aan te geven: dit hebben wij scherp op het netvlies. Ik probeer niet alleen formeel onze inbrengen op te lezen in de Eurogroep en de Ecofin, maar ook veel contacten op te bouwen en achter de schermen werk te verzetten, zo van: wat zien we gebeuren, staan we er klaar voor en hoe voorkomen we dat we straks in een situatie zitten die voor ons allemaal onwenselijk is? Ik spreek ook bilateraal met de president van de centrale bank. In Bangkok, waar de IMF-bijeenkomst was, en bij de G20 proberen wij ook veel bilaterale gesprekken te voeren binnen en buiten Europa over wat we zien gebeuren en of we er klaar voor zijn als het verder escaleert. Ik heb ook geprobeerd iedereen uit de G7-landen te spreken, dus ook de minister van Financiën en de centrale bankier van Japan, omdat dit gewoon de belangrijkste spelers zijn. Als het de verkeerde kant opgaat, moeten de lijnen kort zijn en moeten we ook weten wat ons te doen staat. We nemen dit dus echt serieus. Nog los van alle begrotingsgesprekken et cetera zijn we hier dag en nacht mee bezig. Als u de krant openslaat, lijkt het alsof wij alleen met het Belastingplan bezig zijn, maar tussendoor zit ik in Luxemburg, Brussel en ook internationaal op de G20, bij het IMF en de Wereldbank. Het gaat alleen maar hierover. Het is dus wel even goed om die context te kennen.

Wat betreft de vraag of we klaar zijn voor een verslechterde situatie begin ik, denk ik, eerst met het goede nieuws: we hebben echt geleerd van crises uit het verleden en er is ontzettend veel werk verzet. Dat moeten we ook niet onderschatten. De financiële sector en het toezicht zijn versterkt. We hebben noodfondsen, resolutieraamwerken en resolutiefondsen opgezet. Er staat bijvoorbeeld ook nog steeds een ESM-noodfonds klaar. In de inbrengen in de Eurogroep geef ik ook elke keer aan: "We vinden de situatie zorgelijk en niet goed. Tegelijkertijd hebben we de instrumenten en zult u echt zelf uw

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

begroting op orde moeten brengen. Als u daarbij problemen heeft, zijn er voldoende middelen tot uw beschikking om hulp te vragen. Alleen, die hulp komt wel met strenge voorwaarden." Dat is de boodschap die wij elke keer uitdragen. Het ESM hanteert strenge voorwaarden. Er wordt ook weleens door anderen gewezen op de ECB, maar de ECB heeft helemaal geen mandaat om zomaar staatsobligaties op te kopen. De president van de centrale bank geeft ook aan: daar zijn wij niet voor; je moet ons niet bellen. Als we al in een situatie komen waarin wij op de financiële markt moeten ingrijpen omdat we andere risico's zien ontstaan, zijn aan eventuele ingrepen ook allemaal voorwaarden verbonden. Dat is de basishouding van Nederland. Daar blijven we op wijzen.

Ik geef er ook bij aan dat de minister van Financiën van Frankrijk echt wel beseft wat hem te doen staat. Aan hem zal het niet liggen. Hij doet ook veel voorstellen in het parlement. Maar ja, ook daar is het moeilijk om compromissen te vinden en voor belangrijke hervormingen zijn er gewoon geen politieke meerderheden om in te grijpen aan de uitgavenkant. Iedereen ziet: het zijn de uitgaven die onder druk staan in Europa. We hebben grote socialeverzekeringsstelsels. We zitten op een vergrijzend continent, de groei staat dus onder druk, de vergrijzingskosten lopen op en we zullen meer moeten investeren in onze defensie en onze energieonafhankelijkheid. Dat kan niet allemaal tegelijk. Zeker als je naar een land als Frankrijk kijkt, zie je dat de belastingdruk daar vrij hoog is. Ik zou zeggen: die is in elk land hoog. Als je het een kiezer vraagt, is die volgens mij altijd te hoog. Maar in Frankrijk zijn de belastingdruk en de uitgaven wel heel erg uit de hand gelopen. In die zin zal er ingegrepen moeten worden. Dat zien zij zelf ook. Tegelijkertijd is de politieke situatie lastig. Ik ben er wel van overtuigd dat het ook niet in het voordeel van een land is. Ik hoor ook weleens het sentiment: wij zijn gekke henkie; anderen kunnen lekker uitgeven en wij betalen daarvoor. Daar zou ik wel wat tegenover willen zetten. Wij zijn een van de weinige triple A-landen die door de financiële markten zeer worden gewaardeerd, waardoor de financieringslasten voor de Nederlandse overheid relatief heel laag zijn, zeker ten opzichte van andere landen. Dat vertaalt zich ook gewoon door in een economie. Of het nou gaat om bedrijfsleningen of een hypotheek: je profiteert van een kredietwaardig land. Dus mijn reactie op de oproep om dan ook maar meer geld uit te gaan geven omdat anderen dat ook doen, is: juist niet, want je zal direct zien dat je rente oploopt. Voor de rijksbegroting betekent een oplopende rente dat het andere uitgaven verdringt. Ik wijs erop dat aan het eind van de kabinetsperiode de rente in nominale termen zodanig is opgelopen dat wij meer uitgeven aan rente dan aan ons primair onderwijs. Dat is twee keer de politiebegroting. Dat is eeuwig zonde. Doe dat niet, zou ik zeggen. In de tweede plaats verdringt een oplopende rente niet alleen nog meer uitgaven maar komt ook de kredietwaardigheid van een land onder druk te staan, lopen risicopremies op en betaalt uiteindelijk een hele samenleving daarvoor de rekening. Dat is dus in den brede de situatie. Daarom zou ik ook niet zeggen dat wij gekke henkie zijn. Ik zou juist zeggen dat wij profiteren van ons financieel degelijke beleid. Dat is ook gewoon een compliment aan elkaar. U weet dat ik af en toe kritisch ben, omdat ik vind dat we meer moeten hervormen en vooral in de uitgaven moeten ingrijpen, maar uitzoomend zeg ik dat we het met elkaar als Nederlandse politiek toch echt wel beter doen dan omringende landen. Onze economie blijft ons ook elke keer verrassen.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):
Veel dank voor de beantwoording. De minister zegt een paar keer: we zijn gekke henkie niet. Maar het hele idee van de eurozone was toch dat je je aan begrotingsregels moest

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

houden. Daarom hebben we dat Stabiliteitspact ingesteld. Als je dat niet doet — dat is volgens mij onomstreden onder economen — dan moet er een ander verrekeningsmechanisme optreden. Dat kan dan misschien via de ECB, een noodfonds, maar in ieder geval moeten landen die zich daar dan wel aan houden, op een gegeven moment gaan betalen voor die andere landen die dat niet doen. Dat is het hele idee van die eurozone. Daarom hebben we die regels ook bedacht. Het punt van mijn betoog was dat die regels worden overtreden. Dat zal hij zelf toch ook moeten toegeven, want dat schrijft hij zelf in de agenda. We zijn toch gekke henkie niet ... De economische logica dicteert toch dat het eigenlijk wel zo zou moeten zijn. Dat is mijn vraag.

Minister **Heinen**:
Ik denk dat de heer Bushoff er terecht op wees: laten we onszelf ook niet te veel op de borst kloppen. Want als je kijkt naar de correctieve arm, de 3% en de 60%, dan zit Nederland nog aan de goede kant van de streep en veel andere landen aan de verkeerde kant van de streep. Maar als je naar de preventieve kant en ons uitgavepad kijkt, dan was Nederland wel een van de weinige landen die daar niet aan voldeed. In de vorige kabinetsperiode niet, maar nu gelukkig wel, maar het is wel elke keer op het randje. Dat zit 'm vooral in de uitgaven: we moeten minder uitgeven. Ik zie ook moties, waaronder van de partij van de heer Van Houwelingen, die zeggen: doe nou niet die ombuigingen op de sociale zekerheid, haal ze van tafel. Daarmee voldoen we dan niet aan de Europese begrotingsregels. Daarmee wil ik niet flauw doen, want iedereen heeft natuurlijk het recht om die moties in te dienen en andere keuzes te maken, maar ik denk dat we ook wel makkelijk naar andere landen wijzen en zeggen dat zij niet aan de regels voldoen en wij wel. Ik denk dat daar ook wel een ander beeld tegenover te plaatsen is. Ik wijs er wel op dat wij aan de goede kant van de streep zitten en het wel veel beter voor elkaar hebben door keuzes die wij in het verleden hebben gemaakt, maar laten we daar dan ook van leren en die ook in de toekomst maken.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):
Wij zijn natuurlijk ook voor een strikt begrotingsbeleid. Dat hebben we ook al heel vaak gezegd. Er zijn genoeg posten waar we voldoende op kunnen bezuinigen om die begroting rond te krijgen, maar dat is even niet de vraag. Niemand hier kan toch ontkennen — de minister zegt dat zelf ook — dat wij het relatief heel goed doen. Frankrijk heeft een paar jaar onder de 3% gezeten en wij bijna altijd. Dat is dus een enorm verschil. Concludeer ik nou goed dat de minister in ieder geval erkent — dat vind ik wel fijn — dat als je in de eurozone zit en je een land met relatief veel begrotingsdiscipline bent — dat zijn wij toch; volgens mij zijn we het daar ook over eens — je dan op een gegeven moment moet gaan betalen voor die andere landen die dat dus niet doen. Daarom hebben we ook die begrotingsregels ingevoerd. We zijn dus wel degelijk — over de mate kun je discussiëren — gekke henkie op dit moment. Dat is mijn vraag. Erkent de minister dat?

Minister **Heinen**:
In dit specifieke geval van Frankrijk zijn het toch de Fransen zelf die hier de rekening voor betalen. De belastingdruk is daar hoger en de groei is daar lager. De pijnlijke ingrepen zullen dus ook groter zijn in dat land. Dus het is de Franse bevolking die zal moeten hervormen en die die ingrepen zal moeten doorstaan. Als je dat niet doet, dan lopen de belastingdruk en de rente op en staat je economie onder druk. Je wordt minder welvarend. Als je dan kijkt naar het verschil tussen de Nederlandse en Franse situatie, dan is Nederland welvarender en staat onze economie er beter voor. Maar dat is geen

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

reden om te zeggen: wat doen wij het goed en wat doen anderen het slecht. We staan zelf ook nog wel voor echt grote uitdagingen. Dus ik zou wel willen voorkomen dat we andere landen nu heel erg de maat nemen en onszelf heel erg op de borst kloppen. Laten we dan ook eerst zelf leveren en dan pas weer naar anderen wijzen.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):
Daar ben ik het van harte mee eens. Laten we vooral naar onszelf kijken. Daarom zijn wij ook zo tegen die eurozone, omdat het alles met elkaar vermengt. Het laatste wat wij willen doen, is Frankrijk koloniseren. Frankrijk moet vooral doen wat Frankrijk wil doen. Wij hebben geen enkele ambitie om Frankrijk wat dan ook op te leggen, maar dat gaat dus niet binnen één muntunie. Ik ben het met de minister eens dat Frankrijk een prijs betaalt, maar uiteindelijk betalen wij ook een prijs. Wat ik ook niet begrijp, is dat de minister zegt: dat is niet het geval. De ECB koopt wel degelijk staatsobligaties op. Het is zelfs zo dat ze dat gericht kunnen doen, want er is zo'n mechanisme binnen de ECB dat als de ECB op hele vage gronden van mening is dat de rente te hoog wordt, dan kunnen ze gericht gaan opkopen. Dat gebeurt dus. We hebben noodfondsen gehad, bijvoorbeeld voor Griekenland. We hebben het uitgebreid over die coronafondsen gehad. Dat is ook een soort herverdeling. Dat vindt dus plaats. Frankrijk moet dus het meest bloeden; dat is waar. Dat moeten ze ook helemaal zelf weten. Maar wij doen dat ook. Wij zijn dus wel degelijk gekke henkie.

Minister **Heinen**:
De heer Van Houwelingen vermengt in eerste instantie het fiscaal beleid en het monetair beleid. Dat zijn twee gescheiden zaken, want het coronaherstelfonds, waar ik ook geen voorstander van ben en dat het kabinet ook niet voornemens is te verlengen — dat is ook onze inzet in Brussel — is het fiscale beleid. Dat moeten we niet vermengen met het monetaire beleid dat onafhankelijk door Frankfurt wordt bepaald. Dan is het ook een illusie om te denken dat een kleine open economie ... We kunnen als land niet verhuizen; we wonen waar we wonen. Dus of je nou in de euro zit of erbuiten: je wordt geraakt door wat er in de omringende landen gebeurt. Ook voordat we de euro hadden, werd het rentebeleid in Nederland voor een groot deel in Frankfurt bepaald, omdat we de rentes volgden en ons monetaire beleid hadden afgestemd op het Duitse monetaire beleid, om redenen van economische stabiliteit en om ondernemers voorspelbaarheid te gunnen. Ik hoor vaak, ook van de heer Van Houwelingen en zijn fractie: stap maar uit de euro. Maar het is echt een illusie om te denken dat je dan autonoom bent in je economisch beleid. We zitten op dit Europese continent. Als het de buurlanden slecht gaat, dan word je daardoor geraakt. Als je een gulden zou hebben, zal je monetaire beleid beïnvloed worden door het monetaire beleid van de omringende landen. Dan kan je maar beter samenwerken en invloed uitoefenen op dat beleid dan denken dat je je daaraan kan onttrekken. Je kunt heel autonoom zijn op een eiland, maar niet soeverein.

Voorzitter. Dat even in algemene zin over wat wij zien gebeuren op de financiële markten. Dan zijn er een aantal specifieke vragen gesteld.

De **voorzitter**:
Excuses, er is een vraag van ... O, gaat u maar verder.

Minister **Heinen**:
Dit was allemaal ter inleiding ook. Ik loop even een aantal vragen langs. Onder anderen de heer Van der Maas, de heer Hoogeveen en de heer Van Houwelingen hadden op dit

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

thema nog een aantal vragen gesteld. De heer Van der Maas en de heer Hoogeveen hadden gevraagd naar het IMF, dat waarschuwt voor een toename van risico's voor de wereldeconomie. Dat klopt. Als je buiten Nederland op de economische fora komt, dan gaat het vooral hierover. Dat is niet nieuw. Ook in andere jaarvergaderingen werd gewezen op oplopende schulden. Ook het IMF wijst erop dat ze blijven toenemen. Dat betekent dat de buffers om klappen op te vangen, kleiner worden. Je ziet nu door de situatie in het Midden-Oosten en de oplopende energieprijzen dat de ruimte voor landen om daar specifieke steun in te verlenen, steeds kleiner wordt. Mijn oproep — Ik weet dat de heer Hoogeveen en de heer Van der Maas het daarmee eens zijn — is dan ook: hoe meer buffers je hebt, hoe beter je internationale schokken kan opvangen en je die rekening weghoudt bij huishoudens thuis. En als je die niet hebt, dan wordt dat doorvertaald. En dat zie je dus ook in heel veel landen gebeuren. Die klap komt gewoon harder binnen. We hebben geen invloed op wat er in het Midden-Oosten gebeurt, dus dat overkomt je. Dan kan je er maar beter klaar voor staan met goede buffers en dus gezonde overheidsfinanciën. Maar het klopt inderdaad dat het IMF daarvoor waarschuwt.

De heer Hoogeveen had ook de meer specifieke vraag hoe ik het risico inschat dat de ECB gaat ingrijpen. Ik heb hier specifiek met de ECB over gesproken, maar ook publiekelijk. Mevrouw Lagarde zegt ook: je moet mij niet bellen, want dit is een fiscaal probleem en een politiek probleem en daar zijn wij niet voor; wij zijn dus niet van plan daarop in te grijpen. Dat steun ik ook van harte. In een interview waarnaar werd verwezen door de Kamer, heb ik ook gezegd dat ik het ook totale armoede zou vinden als de ECB daartoe moet overgaan, juist omdat dat betekent dat de politiek gefaald heeft. Daarmee juich ik niet die route toe, maar als je als politiek niet ingrijpt en het steeds wanordelijker wordt, dan zou het toch vreselijk zijn als de ECB zou moeten ingrijpen — wat we allemaal niet willen en verdragsrechtelijk ook niet mag.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Helder antwoord. Ik weet hoe de minister van Financiën hiernaar kijkt, ook getuige zijn uitspraken in de media hierover. Toch zou ik er een vraag over willen stellen. Niet zo heel lang geleden, ten tijde van de covidcrisis, liepen de spreads ook op in Europa. Toen kwam eigenlijk de ECB al vrij snel weer met een nieuw instrument, het Transmission Protection Instrument — "to protect Italy" werd het ook wel gekscherend genoemd. Kijk, dat is dus wel weer een instrument waar de ECB dan mee komt. Mijn vraag aan de minister is dan ook: hoe plaatst hij dit instrument dan in de context van deze uitspraak en deze hele gang van zaken?

Minister **Heinen**:
Daar was ik als Kamerlid ook zeer kritisch op, op dat instrument. Het blijft staan dat de ECB zich dient te houden aan het verbod op monetaire financiering. De ECB heeft ook uitgelegd waarom zij — de ECB is daarin onafhankelijk — het TPI geen monetaire financiering achten, als je er al toe zou overgaan, omdat zij dat zien als een instrument dat zij ter beschikking moeten hebben om de monetaire transmissie te waarborgen, wat wel binnen hun mandaat valt. Dat was de uitleg van de ECB en zij zijn daarin onafhankelijk.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Dat begrijp ik. Alleen wat ik dan wel glad ijs vind, om het zo maar te zeggen, waar de ECB zich op bevindt, is dat zij zeggen: dat Transmission Protection Instrument wordt

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

pas ingezet als er oneigenlijke renteverschillen ontstaan. Maar wie bepaalt dat dan? Dat is dus de ECB, want die is daarin onafhankelijk, zegt de minister. Maar dan wordt het uiteindelijk toch ook een politiek vraagstuk. Ik begrijp wel dat we hier nu niet een hele ECB-discussie kunnen voeren, maar ik vraag me toch af hoe de minister hiernaar kijkt.

Minister **Heinen**:
Ik kan de vraag beantwoorden met hoe het in de praktijk gaat. De ECB wijst erop als ze wanordelijke risico's zien die binnen hun mandaat een casus kunnen zijn om in te grijpen, maar dat is niet als risicopremies stijgen als gevolg van politieke besluitvorming of, populair vertaald, verkeerd beleid. Daar zijn ze ook heel open over. Dus de ECB zegt ook bij de vergaderingen die wij in Brussel hebben: "Dat de spreads nu oplopen, is niet het gevolg van wanordelijkheden of van iets raars dat op de financiële markt gebeurt; dat is gewoon het gevolg van beleid. Daar zijn wij niet voor. Wij gaan daar ook absoluut niet op ingrijpen." Dus dat wordt ook gewoon publiekelijk gecommuniceerd.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):
Aanvullend. Hele goede vragen van meneer Hoogeveen. Dat waren exact dezelfde vragen als de vragen die ik had. Maar wat gebeurt er op een gegeven moment? Die spreads van Frankrijk stijgen waarschijnlijk. Stel dat de ECB op basis van het instrument TPI zegt: wij gaan wel ingrijpen. De ECB weet het beter dan de markt, want dat is wat ze zeggen: we vinden die spreads nu te hoog, dus we gaan nu gericht inkopen. Worden wij daar als Kamer over geïnformeerd, laat ik het zo eens vragen. Want dat zou ik gelijk willen weten. Want op dat moment is er sprake van het "gekke henkie"-scenario. Dan gaat er dus gewoon geld van Noord naar Zuid. Dat is wat er dan gebeurt. Kunnen we ervan op aan dat we dan in ieder geval — we zijn natuurlijk heel erg tegen als Forum — geïnformeerd worden zodat we goed kunnen volgen in welke mate we gekke henkie zijn.

Minister **Heinen**:
De ECB informeert het publiek via hun gebruikelijke kanalen over het monetaire beleid dat zij voeren. Dat gaat niet via de minister van Financiën, want de ECB is onafhankelijk. Er zijn persconferenties, bulletins en alles wat zij verder publiceren over hoe zij het monetaire beleid vormgeven. Dat kan via het zetten van de kortetermijnrentes, marktinterventies, maar dat is echt aan de ECB. Dat is niet aan een minister van Financiën van de eurozone.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):
Ik heb een verzoek aan de minister. Ik kan me voorstellen dat andere partijen — ik wil niet voor de heer Hoogeveen spreken — ook graag zien dat wij door de regering — ik heb daar namelijk geen overzicht van — worden geïnformeerd wanneer dat instrument wordt ingezet en over hoeveel er dan wordt opgekocht. Want dat is iets wat ik heel graag wil weten en kunnen volgen.

Minister **Heinen**:
U wordt daarover geïnformeerd door de ECB, die dat publiekelijk doet. Dus u kunt dat gewoon op de website nalezen en hun persconferenties volgen. Maar nogmaals, dat loopt niet via de regeringen; dat loopt via de ECB. Dat zou ik graag zo willen houden, want anders zou dat betekenen dat er politieke inmenging komt in het monetaire beleid. Dat is niet wat we willen. Het is allemaal publiek en transparant. In de vraag van de heer Van Houwelingen lijkt besloten te zitten alsof dat nu niet publiekelijk is, maar dat is wel het geval, dus u kunt allemaal nalezen hoe het monetaire beleid door de ECB wordt

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

vormgegeven.

De **voorzitter**:
Meneer Van Houwelingen, u kunt uw verzoek ook altijd middels een motie onderbouwen als u dat wenst. Maar ik sta u nog een laatste, afrondende interruptie toe.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):
Dank u, voorzitter, voor uw coulance. Ja, dat zullen we dan doen. Mijn ervaring is dat er door de regering — dat vind ik een beetje schandalig jegens de Kamer — heel vaak wordt gezegd: u kunt het daar en daar nazoeken. Dan zoek je het na en dan is het niet te vinden. Dus ik heb een heel redelijk verzoek. We krijgen heel vaak Kamerbrieven. We worden elke maand bijvoorbeeld heel goed geïnformeerd over de digitale euro. Dus de regering kan de Kamer dat ook in brieven laten weten; dan is het ook onderdeel van de vergadering. Ze kan laten weten: oké, dit en dit is ingezet door de ECB. Dat is informatie. Dat is geen inmenging in de ECB. Wij willen dat graag weten want dit is iets waar in ieder geval ik graag in het debat op terugkom, want dat is het "gekke henkie"-scenario dat zich continu voordoet.

Minister **Heinen**:
Nogmaals, deze informatie is allemaal publiekelijk toegankelijk. U kunt het allemaal nalezen. Het is allemaal transparant. Dat loopt niet via de ministers van Financiën omdat dat zou impliceren dat wij parlementen rapporteren over monetair beleid. Dat doet de ECB onafhankelijk. Dat doen zij in volle transparantie; dat kunt u allemaal nalezen. Als de heer Van Houwelingen van de zijde van de regering zou willen weten waar hij die informatie allemaal kan halen, dan zal ik dat aangeven, ook in Kamerbrieven. Ik ben echter niet de woordvoerder van de ECB. Dat gaan we echt scheiden. De ECB is onafhankelijk. Het monetaire beleid en het fiscale beleid zijn in Europa gescheiden. U kunt in alle verdragen zien hoe die onafhankelijkheid is geborgd en hoe de informatievoorziening aan het publiek plaatsvindt. Nogmaals, dat vindt in alle openbaarheid plaats. Het staat de heer Van Houwelingen natuurlijk vrij om die informatie tot zich te nemen en te gebruiken in de inbrengen die hij hier doet, zeg ik via u, voorzitter. We kunnen het debat daar dus gewoon over voeren. Ik blijf er wel op wijzen dat de Europese Centrale Bank in die zin onafhankelijk is.

Voorzitter. De heer Hoogeveen had ook nog de vraag in hoeverre het begrotingsbeleid en het monetaire beleid de ECB tegen kunnen werken. Inderdaad lopen in de meest ideale situatie het begrotingsbeleid en het monetaire beleid synchroon met elkaar, maar omdat het Europese monetaire beleid centraal is georganiseerd en het begrotingsbeleid nog zeer decentraal, op statelijk niveau, kan het inderdaad zijn dat die tegen elkaar inwerken; daar wijst de ECB ook op. De ECB zegt dus tegen de regeringen: ja, als wij een te hoge inflatie zien, dan kunnen wij erop ingrijpen, maar u kunt er zelf ook wat aan doen door minder uit te geven, want expansieve begrotingen hebben een opwaartse druk op de inflatie, dus u heeft daar zelf ook een rol in. Die oproep omarm ik uiteraard.

Dan heb ik nog een laatste vraag, van de heer Van Houwelingen, namelijk hoe ik de gevolgen van de begrotingsproblemen in andere Eurolanden voor Nederland beoordeel en of wij niet meer moeten lenen. Ik zou zeggen van niet. Ons begrotingstekort is al te hoog, onze staatsschuld stijgt en onze rente loopt op. Ik zou de oproep van de heer Van Houwelingen om nog meer te gaan lenen dus zeker niet willen ondersteunen.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Dan ga ik naar het volgende onderwerp, de bankenbuffers en de digitale euro.

De **voorzitter**:
Voordat we dat gaan doen, zie ik een hand van de heer Hoogeveen.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Dank voor de heldere antwoorden. Ik heb nog wel een vraag over de voorbereiding van een eventuele crisis. Zeker in zo'n debat als dit moet je nooit openlijk gaan speculeren over wat voor crisis dat is en wanneer die dan ontstaat, maar er zal ooit weer een crisis komen en het lijkt er nu op dat die schuldhoudbaarheid daar echt wel een groot risico voor is. Nou kwam in de vorige crisis, in de covidcrisis, die niemand zag aankomen, Italië in de problemen. Toen is er eigenlijk ook vanuit Nederland geopperd: joh, als je in de problemen komt, dan is er altijd het ESM, dus stevige hervormingen, maar wel gulle financiering. Toen zagen we dat iedereen boos werd. Toen zijn we uiteindelijk toch overgegaan op een nieuw instrument, dat NextGenerationEU. Mijn vraag is toch: hoe kijkt de Nederlandse regering er nu op terug hoe dat is gegaan en hoe kijken we vooruit? Zou dat ESM voldoende zijn, bijvoorbeeld in combinatie met IMF-financiering? Daar ben ik gewoon benieuwd naar.

Minister **Heinen**:
We hebben continu dit gesprek. In dat kader blijf ik ook voorstellen doen, bijvoorbeeld als het gaat om de concentratie van staatsobligaties op bankenbalansen, omdat daar risico's in zitten. Met de Financial Stability Board roepen we ook op — daar wordt ook aan gewerkt — om betere data te krijgen als het gaat om non-bancaire financiering. Daar blijken toch nog echt wel veel blinde vlekken te zijn, bijvoorbeeld waar nou precies de risico's en assets zitten als het gaat om de AI-financieringen. Die proberen we transparanter te krijgen. We hebben in het verleden natuurlijk veel in gang gezet als het gaat om bijvoorbeeld bail-inregels, om aan te geven dat als er moet worden afgeschreven op schulden, de rekening niet gelijk naar de belastingbetaler gaat, maar ook de aandeelhouders en obligatiehouders vooraan staan. We hebben natuurlijk een resolutiemechanisme en resolutiefondsen. De heer Hoogeveen wees er al op: er is bijvoorbeeld ook een ESM opgezet om overal buffers op te zetten. Zo voeren wij dialogen in Brussel. Als het gaat om het HVP, het coronaherstelfonds, waar de heer Hoogeveen op wees, was dat inderdaad een reactie op de coronaschok, waarbij de gedachte destijds was: er is grote vraaguitval; laten we op geaggregeerd niveau die vraag dan weer stimuleren. Ik ben daar geen voorstander van, vanwege dat het ene land voor het andere moet betalen — ik ben even de woorden kwijt, maar dat komt door mijn korte nachten; excuus daarvoor — maar ook omdat je het in timing eigenlijk nooit goed doet. Voordat je zo'n fonds hebt opgezet als er vraaguitval is, en het geld uitgegeven hebt, zit je eigenlijk altijd achter een macro-economische cyclus aan te gaan, dus de timing is altijd een probleem in dit soort zaken. Ik geloof dus niet zo in die fondsen. Ik heb daar in het verleden ook vrij stevige uitspraken over gedaan, dat zo'n coronaherstelfonds wat mij betreft eens en nooit meer was. We gaan natuurlijk niet over wat andere landen weer naar voren zullen brengen en aan voorstellen doen, maar ik ben er echt geen voorstander van. Ik laat dat ook heel duidelijk weten. Als het gaat om solidariteit leg ik vaak wel die bal terug: waar is dan de solidariteit als het bijvoorbeeld gaat om Oekraïne? Daar komen we zo over te spreken. Daarbij verwacht ik ook dat als men ons nu vraagt als land om solidair te zijn met wat dan ook, eerst maar eens moet laten zien hoe solidariteit werkt als het gaat om het handhaven van de begrotingsregels en bijvoorbeeld als het gaat om steun aan Oekraïne. Maar nogmaals, daar komen we zo

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

over te spreken.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Dat laatste kan ik alleen maar beamen. Wij worden vaak de "vrekkige vijf" genoemd, maar ik denk juist dat we heel solidair zijn. Als je kijkt naar de Europese begroting, als je kijkt naar ontwikkelingshulp en als je kijkt naar steun aan Oekraïne, dan zijn wij de meest gulle landen. Ik vind dat dus altijd een verkeerd frame. Ik heb nog wel één korte vraag over dit onderwerp. Is het uitgangspunt van de regering dan wel dat we uiteindelijk terugvallen op het ESM in combinatie met het IMF en geen nieuwe instrumenten gaan optuigen? Ik ben geen voorstander van het ESM; het liefst heb ik gewoon dat het IMF ingrijpt.

Minister **Heinen**:
Zeer eens. Sterker nog, ik wijs er ook in Europese vergaderingen op: er is een ESM en daarin heb je allerlei kredietlijnen waar je een beroep op kunt doen, maar daar zitten voorwaarden aan. Die voorwaarden zijn er niet voor niets, want als je een beroep doet op zo'n fonds, dan heb je blijkbaar iets niet op orde. Dan is het niet gek dat zo'n fonds zegt: je kan best een kredietlijn bij ons aangaan, maar dan zult u ook hervormingen moeten doorvoeren. Het ESM is ook herzien, maar er is ook één land dat die ratificatie nog niet heeft doorgevoerd. Dat zijn de Italiaanse collega's. Het ESM is daar zeer politiek geworden. Ze zien dat toch wel als dat ze hun soevereiniteit overdragen. "Wie zijn anderen om ons de wet voor te schrijven?" Dat soort sentimenten leven ook daar in de samenleving. Tegelijkertijd zeg ik altijd: als je daar niet aan wil kloppen, dan moet je je zaken beter op orde hebben. Ik wijs in dit kader op de Italianen, maar ik wijs er ook op dat de Italiaanse minister van Financiën de zaken best goed op orde heeft. Natuurlijk is de schuld te hoog et cetera, maar de Italiaanse regering is nu, geloof ik, de langstzittende regering van Europa, dus dat zegt ook iets over onszelf.

De **voorzitter**:
Ik zie geen andere vragen, dus dan kunnen we dit blokje afsluiten. We gaan naar het volgende blok.

Minister **Heinen**:
Ik zie de ogen alweer twinkelen bij de heer Bushoff, maar die houdt zich nog in; die spaart op.

Voorzitter. Dan wilde ik naar het tweede onderwerp, de bankenbuffers en de digitale euro, en wat meer inzoomen op de financiële markten.

Ik begin bij de heer Schoonis en de heer Bushoff. Die hadden gevraagd of Nederland heeft ingestemd met het halveren van de bankenbuffers. Er lopen verschillende initiatieven. Er is inderdaad gesproken over het securitisatieraamwerk. Daarbij heeft Nederland ingestemd met een aantal zaken; die zal ik toelichten. Er is echter ook nog een bankenraamwerk waar discussie over loopt. Er lopen dus veel discussies. Soms heb je deelonderwerpen waar je akkoorden op bereikt en dan zijn er andere zaken die nog lopen, waar de Kamer nog over geïnformeerd wordt. Ik zal proberen om ze ook hier uit elkaar te houden.

Ik begin met het securitisatieraamwerk. Er is inderdaad recent een akkoord bereikt over de wijziging hiervan; de heer Schoonis verwees hier ook naar. Nederland heeft ook

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

ingestemd met deze wijzigingen. Bij deze wijzigingen is sprake van gerichte aanpassingen in het prudentiële raamwerk voor banken, omdat sommige eisen niet meer proportioneel werden geacht. De buffereisen zijn nu meer "risicosensitief", zoals dat wordt genoemd. Voor de meest veilige soorten van securitisatie — denk bijvoorbeeld aan hypotheken — geldt deze verlaging van de buffers. Banken krijgen hiermee extra ruimte om investeringen te doen in de reële economie. We hebben er wel voor gewaakt — vooral Nederland zet hierop in — dat in die onderhandelingen het kapitaalraamwerk wel risicogebaseerd blijft en de algehele financiële weerbaarheid wel gewaarborgd blijft. Wij zijn van mening dat die balans in dit specifieke geval wel is gevonden. We wilden bij het verslag van deze Eurogroep uw Kamer daar ook nader over informeren. Het akkoord is binnen de kaders zoals we die in het fiche aan de Kamer hebben doen toekomen.

Dan het bankenraamwerk. Die discussie loopt nog; dat is een bredere discussie. Dan was de vraag, onder andere van de heer Schoonis, maar ik denk ook dat de heer Bushoff daarnaar vroeg: zal Nederland zich verzetten tegen lagere buffers in het nieuwe pakket? Ik schets even waar we staan. De Europese Commissie heeft afgelopen zomer aangekondigd met voorstellen te komen ter bevordering van het concurrentievermogen van de Europese banken, zoals ze dat zelf noemen. Concrete voorstellen daarvoor moeten dus nog volgen in het eerste kwartaal van 2027; daar heb ik al eerder naar verwezen. Daar zal ik uw Kamer dus ook nog over informeren. Dat volgt dus op een later moment. Dat gaat echt in op de details. Dan kan ik het hele speelveld schetsen. In algemene zin steunt het kabinet het voornemen van de Commissie om de interne markt te versterken en het raamwerk voor banken te versimpelen, maar ik zeg er wel bij dat ik de opvatting van de Kamer deel dat dit niet ten koste mag gaan van de weerbaarheid van banken. Als ik iets meer inkleuring geef aan de discussie, kan ik zeggen dat enerzijds Frankrijk en Duitsland daar wat meer op drukken. De Duitsers liepen wat meer voorop in de securisatiediscussie en de Fransen bij de buffers. Nederland zit echt aan de kant van: we hebben geleerd van het verleden; als je je concurrentievermogen wil versterken, moet je je heil niet te veel zoeken in buffers. Wij vinden dat dat echt zit in het versterken van de fundamentals in je economie zelf. Daar staan wij dus in deze discussie. Maar nogmaals, dat komt allemaal in het eerste kwartaal van 2027 en wij zullen u nog helemaal in detail schetsen waar we staan.

Dan de digitale euro; ik maak even een uitstapje. De heer Hoogeveen vraagt welke harde grenzen ik in het verleden heb gelegd. We hebben namelijk al een Raadsakkoord. Dat ligt nu in de triloog in het Europees Parlement. U weet dat we ons in het verleden echt hard gemaakt hebben, en dat is ook gelukt, voor hoge waarborgen voor privacy, offlinegebruik, niet-programmeerbaarheid, het proportionele kostenmodel en afgebakende bevoegdheden van de ECB bij aanhoudingslimieten, dus die holding limits. Ook daar hebben wij ons hard voor gemaakt. Dat is allemaal gelukt. Daarnaast is er nu dus een triloog gaande over de verordening voor de digitale euro. Ik hanteer daarbij dezelfde lijn als de heer Hoogeveen: als er geen vraag naar is, dan kan je ook de houding "baat het niet, dan schaadt het niet" aannemen. Het is uiteindelijk aan consumenten en bedrijven zelf of ze er gebruik van willen maken. Dat hiernaar wordt gekeken, daar is het kabinet niet tegen. We proberen het wel onder de goede voorwaarden te doen. Verder is het aan consumenten en ondernemers zelf om er gebruik van te maken. In andere landen is daar meer animo voor, omdat daar de digitale infrastructuur echt achterloopt. In andere landen wordt ook de discussie gevoerd over digitale autonomie en onafhankelijkheid van externe partijen zoals de Verenigde Staten, omdat we daarvan nu zeer afhankelijk zijn voor onze betaalsystemen. Verder is

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Nederland inderdaad een zeer gedigitaliseerd land. We hebben ongelofelijk mooie initiatieven en we lopen hier echt in voorop, dus ik kan me ook heel goed voorstellen dat de Nederlandse samenleving denkt: "Wat levert het me op? Ik heb al een digitale euro, want ik betaal al digitaal met mijn telefoon." Het is wel iets wezenlijk anders. De tijd zal het leren. Ik waak in ieder geval voor goede waarborgen hiervoor. Dit ligt nu bij het EP.

Dan had de heer Hoogeveen ook een achterliggende vraag. Hoe voorkom je dat de digitale euro private betaalinstellingen verdringt? Dat is een terechte vraag. Enerzijds waken wij ervoor dat cashgeld altijd toegankelijk moet zijn. We hebben in Nederland dus ook de Wet chartaal betalingsverkeer geïmplementeerd, waarin staat dat cashgeld altijd toegankelijk moet zijn. Dat waarborgen we in Nederland door te bepalen hoeveel pinautomaten er zijn en wat de kosten mogen zijn. We zorgen dat er altijd cash moet zijn. Het mag nooit opgedrongen worden, maar je ziet wel dat consumenten er zelf graag gebruik van willen maken, en dan moet je inderdaad voorkomen dat publieke initiatieven private verdringen. Wij hebben goede private initiatieven, zoals nu Wero. Dat is natuurlijk als iDEAL een Nederlands initiatief geweest. Hoe wij daarin elke keer vooroplopen, wordt steeds als voorbeeld genoemd in Europese Raden. Een manier om te voorkomen dat private initiatieven verder worden verdrongen is om de kosten voor banken proportioneel te houden en ruimte te laten voor innovatie van banken. Ik vind het uiteraard ook belangrijk dat private initiatieven zich kunnen blijven ontplooien, want we blijven altijd verrast worden door wat ondernemers zelf verzinnen ten opzichte van wat er uit de publieke sector komt. Dat even in algemene zin.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):
Eén vraag hierover. Heel terecht merkt de minister op dat we niet willen dat private initiatieven zoals Wero worden verdrongen, maar oké, voor de digitale euro geldt een acceptatieplicht en voor die private initiatieven niet. Dan zit je toch al met een gigantisch ongelijk speelveld? Of zie ik dat verkeerd?

Minister **Heinen**:
Nou, kijk, de digitale euro is dus een digitale vorm van het publieke geld. Dit is een mooie, wat meer inhoudelijke discussie, maar het geld waar elke consument mee betaalt, dus via pinpassen en via de banken, is privaat geld. Daarachter zit publiek geld. Dat is nu alleen cash, dus briefpapier, uitgegeven door de centrale banken. De centrale banken hebben gezegd: daar zou ook een digitale variant van moeten komen, dus van het publieke geld. Maar het private geld is gewoon dominant. U krijgt uw salaris uitgekeerd via de bank en u doet uw hypotheekbetalingen en de boodschappen allemaal via het private geld, dus via de creditcard, de pinpas of de app op uw smartphone. Dat is allemaal privaat geld. Daar zal een publieke variant tegenover komen te staan. Daarbij is er een acceptatieplicht voor cashgeld. Voor het publieke geld wordt dus een acceptatieplicht ingesteld, dus die is er dan ook voor die digitale euro, maar dat is wat anders dan een plicht om ermee te betalen. Als consumenten dus graag publiek geld, dus contant geld, willen gebruiken, dan geldt daar een acceptatieplicht voor, en die geldt dan dus ook voor de digitale variant. Dat gaat immers om publiek geld. De acceptatie van privaat geld staat elke ondernemer vrij, maar als u door de winkelstraten loopt, is dat geen enkel probleem. De acceptatie daarvan is zeer groot en de consumenten betalen er ook vrijwillig mee.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):
Heel kort. Het klinkt heel logisch wat de minister zegt, maar volgens mij blijft staan dat

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

die digitale euro … Stel dat je de bitcoin wilt gaan verspreiden, dus digitaal geld, met een blockchain. Dan zit je met een probleem, want er is geen acceptatieplicht. Dan moet je dus volgens mij wel degelijk concurreren met die digitale euro. Toch? Dat lijkt me een ongelijk speelveld, los van de uitleg die de minister geeft over dat het publiek geld is. Je zit dan toch nog steeds met een ongelijk speelveld? Of vergis ik me?

Minister **Heinen**:
Ja, maar ik heb nog geen consument gezien die een halfje wit en een litertje melk afrekent met een bitcoin, dus waar hebben we het over? Privaat en publiek geld zijn gewoon beschikbaar. We hebben, nogmaals, ook gewerkt aan de Wet chartaal betalingsverkeer, om contant geld beschikbaar te houden voor mensen die daar behoefte aan hebben of voor mensen die minder digitaal vaardig zijn. Daar zorgen we voor. We zorgen dat de kosten laag zijn en dat het toegankelijk blijft. Daarnaast zijn er digitale initiatieven, die wij toejuichen. We zorgen ook voor een digitale variant van het publieke geld. Het invoeren van de acceptatieplicht was een wens van de Kamer. Die werken wij dus uit. Die is inmiddels uitgewerkt in wet- en regelgeving. Als er daarnaast nog bitcoins en al dat soort initiatieven zijn … We gaan Kruidvat toch niet verplichten om bitcoins te accepteren? Waar hebben we het over?

Voorzitter. Dan wilde ik doorgaan naar het MFK en het NRPP, als u dat goedvindt.

Ik begin met de vraag van de heer Van Houwelingen, bij wie ik zonet ook geëindigd ben. Hij vroeg of het klopt dat Nederland vanaf 1 januari 2027 niet meer aan de HVP-mijlpalen gebonden is en er dus ook geen kortingen meer kunnen worden opgelegd. Dat klopt. De Herstel- en Veerkrachtfaciliteit eindigt per eind 2026, maar het is niet zo dat wij gekort werden, zeg ik weer even voor de orde in het debat. Er was een Herstelfonds, dus die Herstel- en Veerkrachtfaciliteit. Daar kon ook Nederland middelen uit krijgen en daar stonden hervormingen tegenover. Als je die middelen wilde ontvangen, moest je die hervormingen uitvoeren. Dat was een eigen keuze en het was ook een wens van Nederland om dat te verankeren in die Herstel- en Veerkrachtfaciliteit. Die eindigt inderdaad per eind 2026. Dat geldt voor alle landen. Als je niet hebt hervormd en er geen geld uit hebt gehaald, eindigt het dus ook, maar het is niet zo dat wij door deze faciliteit gekort werden op middelen. Dat ging alleen om die middelen die je dus uit die faciliteit zou krijgen als je daar een beroep op deed.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):
Dit lijkt goed nieuws te zijn, maar ik wil niet te vroeg juichen. De minister van Sociale Zaken heeft bijvoorbeeld een paar keer gezegd dat als wij niet die verplichte arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zzp'ers invoeren, waar wij heel erg tegen zijn, wij de 600 miljoen euro van de mijlpaal wel kunnen vergeten. Maar na 1 januari 2027 kunnen we dus gewoon als Kamer besluiten dat we dat ding, die arbeidsongeschiktheidsverzekering, niet willen, om het even heel concreet te maken. Dan volgt er dus geen korting of terugvordering vanuit de Europese Unie op basis van dat coronafonds. Daar hoeven we dus niet bang voor te zijn. We kunnen dat dan verder vergeten.

Minister **Heinen**:
Nee, als er in het verleden hervormingen zijn gedaan en die in de toekomst worden teruggedraaid, kunnen die middelen niet met terugwerkende kracht weer worden opgeëist. Het blijft dus aan het parlement zelf om dat te doen. Ik wijs er wel op dat de

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

hervormingen die Nederland in het kader van de Herstel- en Veerkrachtfaciliteit heeft gedaan … Er is ook een Herstel- en Veerkrachtplan opgesteld, dat mijn voorgangers naar het parlement hebben gestuurd. Dat is dus in het parlement vastgesteld. Het was niet Brussel dat ons iets heeft opgelegd, maar we hebben dat hier zelf democratisch vastgesteld en we hebben dat vervolgens in Brussel ingeleverd. Dan houdt Brussel ons daar ook aan, maar het was ons eigen plan, dat hier democratisch is vastgesteld. Maar het is waar dat het mogelijk is dat in de toekomst wordt besloten om hervormingen terug te draaien. Dat kan. Dat is natuurlijk altijd het democratische recht van het parlement. Ik zou dat wel betreuren, want we doen die hervormingen niet "voor Brussel", zoals dat soms heet. We doen die om onszelf te versterken of omdat we de middelen nodig hebben in het kader van de houdbaarheid van de overheidsfinanciën.

Voorzitter. Dan de vraag van de heer Schoonis. Hij vroeg naar het NRPP. Hoe wordt dat geld verdeeld? Kan ik de Kamer wat meer vertellen over die verdeling? In Europa wordt nu onderhandeld over die NRPP-verordening, die dus onderdeel is van het MFK, maar dat weet de heer Schoonis. Onderdeel hiervan is dat de middelen aan hervormingen worden gekoppeld, want dat was een van de elementen waar Nederland ook voorstander van was. We willen dat weleens vergeten, maar dat was een onderdeel van de Herstel- en Veerkrachtfaciliteit dat wij toejuichten. Sterker nog, het was een voorwaarde voor Nederland: als er geld wordt getrokken uit fondsen, dan ook met hervormingsvoorwaarden, ook in het licht van de discussie die we hiervoor hebben gevoerd over Frankrijk. Wij hebben als Nederland altijd gezegd — ook voorgaande regeringen deden dat — dat we eigenlijk vinden dat die voorwaardelijkheid ook in het MFK moet zitten. Nou, dat is nu vormgegeven in die NRPP-verordening, met een duidelijke conditionaliteit. Het was dus een Nederlandse wens; het is goed om dat te blijven uitspreken. In Nederland bereiden we ons hier al op voor, omdat we weten dat de verordening eraan komt. Hierover heeft u op 5 oktober ook een brief ontvangen. Uw Kamer is dus geïnformeerd over het proces dat we nu doorlopen. Voor de besteding van de middelen van het NRPP gelden de Europese vereisten, en voor niet-geoormerkte middelen — er zijn geoormerkte en niet-geoormerkte middelen — gelden onder andere de flexibiliteitsreserve en de bestedingsdoelen voor onder andere klimaat en het sociale domein. De Nederlandse opzet van het NRPP wordt de komende periode verder uitgewerkt. Daarin wordt dus ook gekeken naar de inhoudelijke prioriteiten en de Europese vereisten. Zodra er meer duidelijkheid ontstaat over de wijze waarop het plan wordt samengesteld, zal de Kamer wederom nader worden geïnformeerd. We beogen in ieder geval de Kamer tijdig in een positie te brengen om zich uit te spreken voordat we het Nederlandse plan definitief indienen, zeg ik in het licht van de discussie die ik hier zonet ook noemde. Dus voordat we iets naar Brussel sturen, zal het hier altijd in het parlement behandeld moeten worden.

De heer **Schoonis** (D66):
Dank voor de beantwoording. Die lijkt me duidelijk, maar wat is de intentie van het kabinet? Waar wil het kabinet het geld naartoe sturen? Is dat bijvoorbeeld naar innovatie? Gewoon even een indicatie.

Minister **Heinen**:
Ik snap deze vraag, maar daar zijn we zelf ook nog over in conclaaf. Zodra daarover een ei is gelegd, zal ik dat aan de Kamer doen toekomen en dan kunnen we ook het debat erover voeren.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

De heer **Van der Maas** (VVD):
Is dit alles wat u te zeggen had over het NRPP? Ik had namelijk nog een vraag. Ja? Mijn vraag is de volgende. Het wordt hier in Nederland verder uitgewerkt. Wie worden daarbij betrokken, dus welke organisaties, om te zorgen dat we de input zo goed mogelijk kunnen ophalen?

Minister **Heinen**:
Ik heb mijn ambtelijke hulplijn even ingeschakeld, want die collega's zijn daar druk mee. Het zijn in ieder geval onder andere de decentrale medeoverheden. Maar nogmaals, we hebben u al een brief gestuurd over het proces en over waar we staan, zodat u ook weet dat wij niet op de troepen vooruitlopen. Het komt allemaal nog naar uw Kamer. Het is ook onderdeel van de hele MFK-onderhandelingen, waar we nog middenin zitten. Het is nu november, en in alle eerlijkheid zie ik daar niet binnen een maand een deal over gesloten worden.

Mag ik dat dan gelijk als bruggetje gebruiken naar de andere vragen die hierover zijn gesteld?

De heer Van der Maas vroeg of de relevante organisaties hier op tijd bij worden betrokken. Dat heb ik zojuist toegelicht.

Voordat ik naar het MFK ga, heb ik nog de vraag van de heer Van der Maas over het NRPP en het beschikbare budget. De heer Van der Maas wijst er namelijk op dat het budget voor het GLB, dus het gemeenschappelijk landbouwbeleid, daardoor afneemt, terwijl, zoals hij zegt, hectaregebonden inkomenssteun financieel wordt beschermd. Ik hoop dat ik het allemaal goed heb opgeschreven. Hoe kan ervoor worden gezorgd dat er voldoende ruimte beschikbaar blijft voor het grondgebonden landbouwbeleid en voor natuur- en wateropgaven? Ik ga het even heel formeel doen. Voor de besteding van de middelen van het NRPP gelden dus de Europese vereisten. Onderdeel daarvan is dat de middelen geoormerkt worden, zoals, inderdaad, ook de middelen voor de inkomenssteun binnen het gemeenschappelijk landbouwbeleid. De Nederlandse opzet van het NRPP wordt de komende periode verder uitgewerkt. Daarin wordt gekeken naar de inhoudelijke prioriteiten en de Europese vereisten. Wij als Financiën coördineren dat Nederlandse plan, maar nogmaals, dit wordt nog allemaal afgestemd in het kabinet en naar uw Kamer gestuurd. Dan gaan we ook specifiek op deze vragen in.

Dan had de heer Van der Maas ook een vraag over de Europese Rekenkamer. Die heeft recent weer een kritisch rapport gepubliceerd, waarin met name staat dat de Europese steun beperkt meetbare resultaten heeft opgeleverd. Dat is best een stevig rapport, maar ik was er wel blij mee. Ik gebruik dat namelijk ook in Europese overleggen. Bij verzoeken om extra geld zeg ik altijd "zullen we het geld eerst beter besteden?", terwijl ik wapper met Europese Rekenkamerrapporten. U weet ook dat we kritische rapporten gebruiken voor afkeurende verklaringen en om geen decharge te verlenen. Meer specifiek op dit punt wijs ik er ook op dat het HVP wat mij betreft geen succesformule is en dat een les voor de toekomst dus is dat je meer op outcome moet gaan meten en minder op input, wat je vooral bij het HVP zag. Dat dus even naar aanleiding van het kritische Rekenkamerrapport.

De heer **Van der Maas** (VVD):
Heel fijn dat de minister deze insteek heeft. Mijn vraag is wel, en die geldt ook voor de

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

oplopende schulden en dat soort dingen, hoe zijn collega's reageren op dit soort opmerkingen. Hoe reageren ze als ze gewezen worden op de noodzaak om secuur en gedisciplineerd te zijn?

Minister **Heinen**:
Dat doen ze langs twee lijnen. Enerzijds vinden ze het voorspelbaar dat Nederland daarmee komt. Er wordt toch een beetje naar ons gekeken als een land van boekhouders: we zijn op de centen en we vinden dat geld goed besteed moet worden. Ik vind dat heel normaal, want het gaat om belastinggeld, maar dat is ook een cultureel verschil. Wij voeren natuurlijk ook in Nederland hele stevige debatten, bijvoorbeeld op Verantwoordingsdag, en we laten ons goed grillen door de Algemene Rekenkamer, die met een vergrootglas overal doorheen gaat. Dat is echt onze cultuur en daar ben ik heel blij mee, want het dwingt ons ook om netjes met de overheidsuitgaven om te gaan. Als u mij dus vraagt hoe er in Europa wordt gereageerd, zeg ik: aan de ene kant heel voorspelbaar. Er wordt ook wel een beetje naar Nederland gekeken, omdat ze weten dat wij hier het voortouw nemen. Het is natuurlijk ook wel fijn dat wij hier kritisch op zijn, want dan hoeven andere landen dat niet te zijn. Iedereen weet het, maar er zijn overal ook heel veel binnenlandse uitdagingen. In het licht van het debat dat wij hiervoor hadden: veel landen zien ook dat ze in het binnenland nog echt wel meters te maken hebben. Als je weet dat je het binnenlands nog niet helemaal op orde hebt, ben je al gauw wat meer terughoudend met je kritiek op de Europese instellingen.

De heer **Schoonis** (D66):
Frappant om te horen dat we een goede boekhouder moeten zijn, want we moeten natuurlijk vooral een goede investeerder zijn. Daarom wil ik nogmaals even benadrukken dat in het MFK goed naar innovatie moet worden gekeken, want daar is voor Nederland winst te halen. We moeten zeker goed op de centjes letten, maar ik zie ook graag een minister van Financiën die ook heel goed kan investeren. Dat lijkt me ook goed.

Minister **Heinen**:
Een betoog dat ik toejuich. Als de heer Schoonis mijn toespraak in het parlement bij de aanbieding van het koffertje heeft gezien, heeft hij gehoord dat dit precies is wat ik betoog. Het is verder ook zeker de discussie in de Europese Raden, ook al zie je wanneer er daar wordt gesproken over investeringen, nog wel een waterscheiding met landen die vinden dat we voor de investeringen vooral naar de publieke middelen moeten kijken. Die beginnen dan ook over solidariteit, maar ik voer het debat vooral over de lijn van de private investeringen. Hoe jaag je die aan? Het Draghi-rapport zegt ook niet dat het publieke middelen moeten zijn. Daarin wordt vooral gekeken naar hoe je de private middelen aanjaagt.

Daar zetten we overigens ook echt wel stappen, hoor. Bij de Europese kapitaalmarkt hebben we gewoon een enorm succes geboekt met het Raadsrakkoord om de Europese kapitaalmarkt te versterken, dat nu ook naar de triloogfase gaat. We geven een extra impuls aan de Europese Investeringsbank, want de Europese Investeringsbank herprioriteert en richt zich meer op SME's, het mkb, en innovatie. De bank kijkt ook naar defensie: hoe kun je de investeringen daar aanjagen? Ik vind overigens dat wij dat binnenlands ook moeten doen. Daarom hebben we de Nationale Investeringsinstelling en de NADI opgericht. We proberen daarmee dus privaat geld te mobiliseren.

Maar we proberen ook ruimte te maken. Daarom moeten de lasten laag blijven! In dat

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

licht zullen we vanmiddag een mooi debat voeren over box 3. Ik zie dat namelijk ook als een onderdeel van de versterking van de kapitaalmarkt en het stimuleren van beleggingen. Als consumenten meer privaat gaan beleggen, komt er meer durfkapitaal beschikbaar en dat is weer gunstig voor de concurrentiekracht van onze economie.

We doen dus veel. Ik noemde dit in het kader van de Rekenkamer en dat is natuurlijk het boekhoudkundige deel. De heer Schoonis heeft verder helemaal gelijk: we moeten het debat inderdaad veel breder voeren. Als we het hebben over hoge schuldenniveaus: het begint bij economische groei. Schulden zijn niet houdbaar als je te weinig groei hebt. Als je voldoende groei hebt, zijn of worden schulden houdbaar. Het eerlijke verhaal is dus ook dat als er te veel geld wordt uitgegeven, de private investeringen worden verdrongen.

De heer **Schoonis** (D66):
Fijn dat behalve de boekhoudminister ook de investeerderminister spreekt. Dat hoor ik graag. Ik hoor hem af en toe ook heel erg teruggaan naar het nationale. "Iedereen moet goed z'n eigen bankrekeningen in de gaten houden." Maar investeringswise is het misschien ook wel goed om Europees dingen aan te pakken. De minister was niet zo'n grote fan van NextGenerationEU, maar uiteindelijk heeft het wel de markten bedaard in de hele turmoil waar we toen in zaten. Daardoor kregen we eigenlijk hele lage rentes ten opzichte van andere. Ik wil de minister daarom aansporen om die Europese bal goed voor ogen te houden, want het is niet zo dat we winnen als we in Nederland maar goed vooroplopen. Het gaat er juist om dat we samen verder komen, zeker in deze geopolitieke situatie. Dit is dus meer een beetje hoe ik tegen deze discussie aankijk. Ik wil de minister daarom aansporen om het in ieder geval altijd via de Europese band te spelen.

Minister **Heinen**:
Die oproep neem ik uiteraard in ontvangst. Ik ben ook helemaal niet tegen Europese investeringen. Het gaat mij er vooral om hoe je dit vormgeeft. Ik kijk daarom bijvoorbeeld liever naar de Europese Investeringsbank dan naar de Europese Commissie. Aan investeringen via SURE hebben we daarom de voorwaarde verbonden dat lidstaten wel zelf garant moeten staan voor een deel van die investeringen, zodat de risico's niet te veel naar de Nederlandse belastingbetaler gaan. Dat betekent niet dat er geen case te maken is voor Europese investeringen; dat zie ik ook.

Voorzitter, met uw goedvinden ga ik nu door naar het laatste deelonderwerp, het MFK, de Europese begroting. Samengevat, het voorstel is gewoon te groot. Het leidt tot grotere afdrachten en daarom moet het naar beneden. Dat is de inzet van Nederland en die boodschap communiceren wij publiekelijk en ook stevig om een duidelijk signaal te geven aan de andere hoofdsteden. Dat neemt niet weg dat we achter de schermen ook op ontzettend veel andere onderwerpen stappen proberen te zetten. Ik wees al op de conditionaliteiten en de NRPP's. Het was een belangrijke inzet van Nederland om voorwaardelijkheid in de Europese middelen te zetten. Maar ook modernisering vinden we belangrijk en daar blijven we ook op inzetten. De premier en ikzelf op mijn niveau, trekken op met gelijkgezinde landen. We houden elkaar daarbij ook vast, want we vinden allemaal, ook Frankrijk, België en Duitsland, dat de omvang te groot is. Het kan gewoon niet meer gedragen worden op de nationale begrotingen.

Het is geen Nederlandse inzet, want het wordt echt door alle nettobetalers gezien, ook

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

omdat de nettobetalers vaak de landen zijn die meer doen voor Oekraïne dan de ontvangende landen. De nettobetalers leveren aan de solidariteit echt wel hun aandeel, maar het moet gewoon een keer ophouden, omdat we ook de defensie-investeringen zien toenemen en de nationale begrotingen onder druk staan. Dan moet er niet nog eens een extra afdracht overheen komen.

We trekken dus op met gelijkgezinde landen, waaronder Duitsland, Denemarken, Zweden, Finland en Oostenrijk. Maar ik heb het er ook veel over met mijn Franse collega, want dat land is gewoon ook een nettobetaler, hè. Dat lijken we soms wel eens te vergeten. En ook België is een nettobetaler! Deze landen zeggen: we hebben al begrotingsproblemen en dit kunnen we er niet bij hebben. Nederland staat hier dus echt niet alleen, want iedereen ziet dat je de nettobetalingspositie niet kunt laten stijgen.

Dat even over het MFK, voorzitter.

De heer **Schoonis** (D66):
Omdat we nationaal misschien niet veel bij kunnen dragen: hoe kijkt de minister dan naar eigen middelen voor de Europese Unie? Dat is misschien ook een gedachtegang.

Minister **Heinen**:
Ik probeer hier de discussie genuanceerd te voeren. In het verleden werd die weleens gevoerd alsof het zou gaan om Europese belastingen. Maar eigen middelen zijn geen Europese belastingen. Het is een grondslag om te bepalen hoe de afdrachten vorm worden gegeven. Als je een grondslag kan vinden waardoor de Nederlandse afdracht vermindert, dan sta ik daar niet afwijzend tegenover. In het verleden hebben we grondslagen gevonden die leidden tot minder afdrachten voor Nederland. Nou, waarom zou je daar niet voor zijn?

Er zijn ook eigen middelen waar we evident geen voorstander van zijn, bijvoorbeeld het CORE-instrument. Dat is een bedrijvenbelasting, waarover ook Duitsland "ain't gonna happen" heeft gezegd. Nederland stond ook vooraan om te zeggen: dat gaan we niet doen. Maar er zijn ook eigen middelen waarover ik zeg: als dat slim is en het leidt tot een betere verdeling van de lasten, dan staan wij daar niet afwijzend tegenover. In de Kamerbrief hebben we daarom geschreven dat we elk voorstel voor een eigen middel afzonderlijk zullen beoordelen op wat het voor Nederland betekent en wat het voor de economie betekent. We zullen uw Kamer daar ook over informeren.

Het is wel waar dat een land als Frankrijk zegt: wij kijken graag naar eigen middelen. Maar dan wijs ik erop: "Maar dat betekent niet dat het gratis geld is, want de rekening gaat altijd ergens heen. Uiteindelijk betaalt een consument of iemand anders die rekening." Voor mij en het Nederlandse kabinet is in deze discussie belangrijk wat het betekent voor de afdrachten. We zitten daar niet dogmatisch in, maar praktisch: wat betekent het voor de Nederlandse afdrachten? Zo voeren wij de discussie in Brussel. En wij zullen uw Kamer ook langs die lijn informeren.

De heer **Bushoff** (PRO):
Het is niet heel verrassend, want ik hoor dit al langer van het kabinet, maar de minister zegt toch vooral: de omvang van het totale MFK moet echt omlaag. Maar als we die totale omvang uitsplitsen over zeven jaar, dan behelsde de Europese begroting om en nabij 280 miljard per jaar. Het MFK bedroeg 1,13% van het bni en dat wordt nu

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

ongeveer 1,15%. Dat is dus best wel enigszins in perspectief te plaatsen. Mijn oproep, en eigenlijk ook mijn vraag aan de minister is daarom: door echt heel hoog van de toren te blazen dat het vooral omlaag moet, verlies je het eigenlijk op alle andere terreinen op de inhoud. Zien we dat op dit moment ook niet gebeuren, vraag ik de minister.

Minister **Heinen**:
Op dat laatste punt. We proberen dus met de ons omringende landen op te trekken om te voorkomen dat het ten koste gaat van de modernisering. Daarom wijzen wij ook voorstellen af als we zien dat er in omvang wel een nieuw voorstel wordt gedaan, maar dat het wel ten koste gaat van juist de prioriteiten van de toekomst. Het is dan alleen maar gunstig voor de prioriteiten van het verleden en daar zijn we geen voorstander van. Dat is ook een reden waarom wij kritisch staan tegenover de voorstellen die onder het Ierse en daarvoor onder het Cypriotische voorzitterschap werden gedaan.

Ik denk wel dat de heer Bushoff van iets anders een terecht punt maakt. Uiteindelijk beoordelen we het MFK langs de modernisering. Die zit er wel in en laten we dus ook niet doen alsof die er niet in zou zitten. Wat er nu voorligt, is beter dan het vorige MFK. Vervolgens kijken we naar onze nettobetalingspositie. Onze nettobetalingspositie wordt beïnvloed door de omvang en die vinden we te groot. Verder gaat het er ook om wat je ontvangt uit de Europese middelen. En dan heb je daarbovenop ook altijd nog een discussie over kortingen en bijvoorbeeld de perceptiekosten. Bij perceptiekosten gaat het dan om wat je in de Nederlandse havens moet afdragen. Daar zetten wij ook op in. In vorige voorstellen werd ook gepoogd om überhaupt de korting te schrappen. Daarvan hebben we gezegd: neenee, die moet op tafel blijven, als onderdeel van de negotiation box. Zo heet die, de "negobox". Ik vind het een vreselijke term. We moeten die korting er wel in houden. Bijvoorbeeld voor België, met de Antwerpse haven, en voor ons met de Rotterdamse haven, is het een belangrijk punt dat dat perceptiekostencorrectiemechanisme er wel in blijft zitten.

Voorts wijs ik er ook op dat de hoge afdrachten ook worden beïnvloed door het fonds dat we in het verleden hebben ingesteld. De afbetaling komt dus nu. Het klinkt allemaal leuk en als gratis geld, maar die rekening komt. Dat is ook de reden dat die afdrachten voor Nederland nu zo dreigen te stijgen. Als je een fonds optuigt, moet het een keer afbetaald worden. Dat zit ook in dit voorstel. Dat is geld dat je niet kan blijven doorschuiven. Wees ook terughoudend met het opzetten van fondsen, want, nogmaals, dat leidt in de toekomst tot problemen. Als ik dan de balans opmaak tussen de aflossing en wat het ons heeft opgeleverd, dan blijf ik erbij dat we het HVP niet hadden moeten doen, maar goed, dat is nou eenmaal zoals het is besloten. Nogmaals, modernisering, nettobetalingspositie, afhankelijk van de omvang, de ontvangsten en het correctiemechanisme; dan zeg ik 'm formeler.

De **voorzitter**:
Voordat ik weer naar de heer Bushoff ga, zeg ik dat we nog een kleine driekwartier hebben. U beantwoordt grondig, minister, maar het verzoek is om het compacter te doen, als dat kan. Aan de leden verzoek ik om te proberen om de interrupties wat korter te doen. Dan kunnen we ze eventueel nog met elkaar blijven doen.

De heer **Bushoff** (PRO):
Kijkende naar waar we als Europa voor staan en naar wat voor grote uitdagingen we hebben op het gebied van ons concurrentievermogen, het verduurzamen van onze

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

economie en defensie, denk ik dat het niet zo heel gek is dat er wat meer geld naar Europa gaat, want dat is ook in het Nederlandse belang. Wat betreft dat Nederlandse belang: we zien bijvoorbeeld dat innovatieve start-ups heel veel geld halen uit Europese subsidies. Als precies daar kortingen op vallen, is dat heel erg nadelig voor het Nederlandse verdienvermogen voor de toekomst. Daar kunnen we toch niet blij mee zijn, zou ik tegen deze minister willen zeggen. Dan zou ik toch van de minister willen horen dat de prioritering in de onderhandelingen vooral ligt op voorkomen dat kortingen terechtkomen bij zaken die wij inhoudelijk belangrijk vinden en dat geld vooral gaat naar wat wij met z'n allen belangrijk vinden, namelijk innovatie, concurrentievermogen, verduurzaming van de economie et cetera. Leg daar dan de focus op. Ik hoop dat enige herprioritering van de Nederlandse inzet daarop mogelijk is.

Minister **Heinen**:
Wat betreft de voorbeelden die worden aangehaald, bijvoorbeeld de defensie-inspanning, waar ik het wel mee eens ben: dat is nou bij uitstek een nationale inspanning. Die vraagt ruimte op begrotingen. Ik ben van mening dat je dan dus niet meer aan Europa moet afdragen, want dat beperkt juist de ruimte voor de defensie-investeringen. Ik ben het ook zeer eens wat betreft de start-ups. Daarom pleiten wij er ook voor om daar met de Europese Investeringsbank meer ruimte voor te maken. Nederland heeft dus ook meer middelen beschikbaar gesteld voor de Europese Investeringsbank, zodat er ook weer geïnvesteerd kan worden in de start- en scale-ups. Maar ook hierin zit een nationale component: dat doen wij via de nationale investeringsinstelling, bijvoorbeeld het NADI. We proberen daar kapitaal voor ter beschikking te stellen. We zien dus wel de grotere opgaven waarvoor we staan, maar veel van die opgaven zijn nationale prioriteit. Dan moet je ook de ruimte op de begrotingen daarvoor vinden. Het is niet zo dat als je maar geld overmaakt naar Brussel, nationale prioriteiten dan worden opgelost.

De heer **Bushoff** (PRO):
Volgens mij was dat ook niet onderdeel van mijn pleidooi en liep het antwoord in die zin volledig langs de vraag die ik stelde, namelijk of er op een bepaald moment enige herbezinning is bij het kabinet over de prioritering wat betreft de onderhandelingen van het MFK. Als we doorgaan op de weg die we nu ingeslagen zijn, dan voorzie en vrees ik dat we straks misschien een wat kleiner MFK hebben — daarover vraag ik me af of dat nou echt zo noodzakelijk is — en vooral dat dat nadelig uitpakt voor Nederland. Dat zou ik gewoon heel onwenselijk vinden, dus ik hoop dat we dat met z'n allen kunnen voorkomen.

Minister **Heinen**:
En het Nederlandse kabinet is van mening dat een groter MFK nadelig is voor Nederland, omdat dat leidt tot hogere afdrachten en nationale prioriteiten die onder druk staan.

Dan wilde ik naar het overige blokje, voorzitter. Dat gaat onder andere over Oekraïne, het MDM en de DSRB. Straks ga ik aan de luisteraars thuis uitleggen waar die afkortingen voor staan.

Ik begin bij Oekraïne. Ook hierover vind ik dat de heer Bushoff het goed samenvatte. Hij zei: dit is ook in het belang van onze nationale veiligheid. Daarom blijven wij Oekraïne onverminderd steunen, zowel politiek als militair en non-militair. U heeft gisteren in de

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

brief die we naar de Kamer stuurden al kunnen zien dat we middelen naar voren halen om Oekraïne extra steun te kunnen verlenen voor de winter die ze tegemoetgaan. Het is zeer cynisch. De elektriciteitsinfrastructuur en de waterinfrastructuur worden echt gebombardeerd, gewoon om het leven onmogelijk te maken. De winter is ongelofelijk hard in dat deel van Europa, met strenge vorst. Een stad wordt gewoon onleefbaar gemaakt. Ik heb dit voorbeeld al vaker aangehaald, maar ik vind het een sprekend voorbeeld. Mijn collega-minister van Financiën Marchenko heeft een gezin met drie kinderen en die zegt als ik hem spreek: wij kunnen in Kyiv geen gesprek meer voeren, want als de Shaheds inslaan weet je dat dat er daarna een salvo komt van ballistische raketten, gewoon op je stad. Burgers worden gewoon vermoord. Ik kan niet genoeg benadrukken hoe vreselijk dit is.

Wij hebben een morele plicht om Oekraïne daarin te blijven steunen, dus dat blijven we doen. Nederland loopt daarin voorop. We zijn niet de nummer één, de nummer twee of de nummer drie. We zitten in de top zes. Volgens mij zijn we vijfde of zesde donateur. Dat beeld wil ik ook schetsen. We doen dit, we geloven hierin, we vinden dit belangrijk en we trekken met veel landen op, maar het is niet zo dat Nederland als enige Oekraïne steunt en dat de rest allemaal achterover leunt. Dat is gewoon niet waar. Ik vind wel dat er meer, zoals wij dat noemen, burden sharing moet zijn, dus dat meer landen moeten bijdragen. Dit is namelijk niet alleen in het belang van onze nationale veiligheid, maar ook van onze Europese veiligheid. Het is niet een Nederlands issue of een Belgisch issue. Het gaat ons allemaal aan, van Italië en Spanje tot aan Polen en de Baltische staten. Dit is een collectieve inzet die wij moeten doen. Ik vind dat een aantal landen daar te weinig in doen en dat spreken wij ook uit. Dus als we het hebben over het financieringsgat, kijk ik ook naar Europese initiatieven die wij kunnen nemen, omdat via die band landen worden gedwongen om mee te doen in die burden sharing, en niet alleen maar naar die bilaterale steun. Daar staan we ook voor aan de lat. Dat blijven we doen, om de redenen die ik net omschreef.

Er moet Europees gewoon een grotere inzet zijn, maar ook breder dan Europa. Ik spreek hier dus ook over met andere landen. Wij hebben met onze Japanse collega's gesproken. Die leveren ook middelen hiervoor. Zij zeggen: "Voor ons is dit niet een Europees probleem. Dit gaat over internationaal recht, dit gaat over de veiligheidsorde in de wereld: kan je als land zomaar de soevereiniteit, het zelfbeschikkingsrecht van een land omverwerpen?" Dat heeft ook weer uitstralingseffecten op de veiligheidssituatie in Azië. Als je dit toestaat, wat betekent dat voor de veiligheidsorde in Azië? Dus iedereen ziet internationaal de belangen die hier op het spel staan: nog los van het menselijk leed, staat gewoon de internationale veiligheidsorde onder druk. Dat geeft ons echt een plicht om dit onverminderd te blijven steunen.

Ik zoek dus internationaal naar steun. Dan kijk ik naar de G7-partners. Ik reis ook gewoon naar die landen toe om dit gesprek te voeren. U ziet mij weinig twitteren. Ik vind dat weinig effectief. Ik ga ernaartoe en ik spreek met ze en je ziet dat er middelen vrijkomen. We proberen dit te keren met elkaar. Ik doe dat ook Europees. Nederland loopt ook voorop in het zoeken naar oplossingen. Dus ja, we kijken ook naar de bevroren tegoeden. Die gaan we niet meer zomaar confisqueren. Dat vind ik ook geen goede route. Ik vind dat in de eerste plaats Rusland zelf moet betalen voor het leed dat ze aanrichten en niet de belastingbetalers, de Europese belastingbetalers. Daar kijken we dus naar en ik kijk wat ik nationaal kan doen. Langs die drie lijnen, internationaal, Europees en nationaal, blijven wij onverminderd onze steun uitspreken.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Ik zet even een punt en kijk of dat aanleiding geeft tot vragen. Ik zie dat dat niet het geval is. Daar ben ik blij mee. Er zijn veel verkiezingen. Die kunnen nationaal plaatsvinden en die kunnen in andere landen plaatsvinden. Wat je ziet … Ik spreek dat ook uit. Ik zeg dit niet als minister van Financiën, de heer Heinen. Ik zeg dit namens het Nederlandse parlement. Er is een overgrote meerderheid die Oekraïne steunt. Mijn Zweedse collega, die binnenkort zal aftreden omdat daar ook verkiezingen zijn geweest, zegt: dit is niet een discussie van links of rechts, het Zweedse parlement staat achter u. De Finnen zeggen het ook: het Finse parlement staat achter u. Er wordt gezegd: het Duitse parlement staat achter u. Dit is geen politieke kwestie. Dit gaat om ons nationale belang. Ik blijf dat ook uitspreken. Dus ook als ik zal afzwaaien — ik hoop dat dat nog even duurt — zal mijn opvolger staan voor Oekraïne. Dat commitment spreken wij elke keer internationaal uit.

De heer Bushoff had nog specifiek een vraag over geïmmobiliseerde Russische tegoeden. Daar blijven wij naar kijken. U weet dat dat moeilijk ligt in België, vanuit de vrees dat dat tot retaliatie leidt en voor de risico's voor de Belgische betaler en de Belgische staat. Daar proberen we naar te kijken. Kunnen we die risico's mitigeren? Als we dat voor u oplossen, zijn er dan mogelijkheden om toch naar de geïmmobiliseerde centralebanktegoeden te kijken? Nogmaals, we gaan die niet confisqueren. De middelen zijn bevroren. Wij zullen leningen aan Oekraïne blijven geven met als onderpand de geïmmobiliseerde tegoeden. Als de agressie van Rusland ophoudt, dan worden die middelen vrijgegeven en kunnen die dienen ter aflossing. Dan zijn ze dus niet geconfisqueerd, maar gesanctioneerd. Er is maar één manier om daaruit te komen en dat is dat Rusland stopt met het afvuren van ballistische raketten op onschuldige burgers. Dat is wat ik er tot nu toe over kan zeggen. Ik kijk de heer Bushoff aan om te zien of hij nog specifieke vragen heeft. Nee? Oké. Wellicht aan het einde van het blokje.

Dan had de heer Bushoff ook nog een vraag over Russische activa. Hij zei dat het geen verdienmodel mag zijn om die te verkopen. We hebben nu niet specifiek casuïstiek voor ons, maar dat is in het verleden natuurlijk wel gebeurd. Ik geloof dat dit ging om Lukoil, in 2025. Maar dat is in het verleden; we hebben nu geen zicht op iets wat nu direct voor ons ligt. De heer Bushoff vroeg naar de Wet vifo. Die wet bevat verplichtingen om de veiligheidstoets uit te voeren bij investeringen in en fusies en overnames van vitale aanbieders in Nederland. Dit wordt in Nederland getoetst door het Bureau Toetsing Investeringen, het BTI, van het ministerie van EZK. De heer Bushoff weet dit allemaal, maar ik noem het formeel toch. Het gaat hierbij om wijzigingen in zeggenschap van vitale instellingen. De Wet vifo ziet dus niet op het toetsen van verkoop van buitenlandse activa en is daar dus niet voor toepasbaar. Los van het betoog dat ik net hield, blijft Nederland zeggen dat we niet alleen Oekraïne moeten steunen, maar ook de prijs van agressie moeten blijven opvoeren. Dat zit in sanctiepakketten. Daar blijven wij ook voor pleiten. Ook de Europese Commissie komt elke keer met nieuwe sanctiepakketten. Daar blijven wij dus ook op inzetten. Die pakketten zien er ook op toe — daar werd indirect naar verwezen — om een groot oliebedrijf te sanctioneren en om te voorkomen dat dat een verdienmodel wordt van deze vreselijke agressieoorlog.

Ik had nog één vraag over de DSRB en het MDM. We hebben, zoals in het coalitieakkoord staat, het Multilateraal Defensiemechanisme. Dat is een initiatief van Nederland, Polen, het Verenigd Koninkrijk, waar ook de Finnen actief aan meedoen. De Denen en Zweden zijn er, weliswaar op iets meer afstand, op ambtelijk niveau bij

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

betrokken. Het is bedoeld om te kijken of we gemeenschappelijke defensie-inkopen kunnen doen om de prijs van de defensie-investeringen naar beneden te krijgen. Dat initiatief was tijdelijk geparkeerd, omdat ook de Canadezen een andersoortig initiatief startten, namelijk de DSRB-bank. We hebben gekeken of we initiatieven kunnen samenvoegen. Dat is niet gelukt, omdat het beoogde doel toch te ver uiteenliep. Waar de Canadezen vooral kijken naar het verstrekken van leningen en risicodeling, is het MDM echt gericht op gemeenschappelijke inkoop en inkoopregels om het procurement te stroomlijnen, juist om schaalgrootte te creëren om de prijs naar beneden te krijgen. Daarnaast heeft het MDM de mogelijkheid om financiering voor het bedrijfsleven vorm te geven. Risicodeling was daar geen element in. Die verschillende doelstellingen waren niet te verenigen. Mijn collega in het Verenigd Koninkrijk, de heer Healey, heeft daar tot twee weken terug of tot vorige week zijn uiterste best voor gedaan, maar we hebben geconcludeerd dat we verschillende doelen beogen en dat beide prima naast elkaar kunnen bestaan. De Europeanen doen niet mee aan de DSRB. Het is een mooi initiatief als de private sector dat wil doen. Wij gaan door op het MDM. Er staat ook een uitnodiging voor de Canadezen om daarbij aan te sluiten. De gesprekken lopen, maar we hebben gezegd dat we in ieder geval met de kerngroep van landen waarmee we dit initiatief zijn gestart, dus in ieder geval de Polen, de Nederlanders, de Britten en de Finnen, de verdragsonderhandelingen verder gaan voeren. We zullen het parlement blijven informeren over waar we daarin staan.

Daarmee ben ik aan het einde gekomen van de beantwoording van alle vragen die ik had genoteerd.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Ik kijk naar de leden. Ik zie verschillende handen. Meneer Bushoff.

De heer **Bushoff** (PRO):
Op het punt van die Russische activa toch nog een vraag. Ik dacht te hebben gelezen dat de Lukoildeal nog niet rond was en dat die in de komende weken afgerond zou worden. Maar goed, los van alleen dit specifieke voorbeeld is mijn vraag: kunnen we als Nederland, zeker eventueel in Europees verband, niet meer doen aan het voorkomen van dat het geld uit het verkopen van de Russische activa vervolgens terugvloeit naar de Russische staatskas, zoals die wordt genoemd, voor de beleidsinhoudelijke doelen van Rusland? Met andere woorden, dat wordt dan gebruikt voor het financieren van de oorlog in Oekraïne. Dat willen we voorkomen. Wat kan de minister er meer over zeggen wat hij daarvan in beeld heeft en wat we daartegen kunnen doen? Dat zou ik nog graag willen horen.

Minister **Heinen**:
Nou, op dit moment niet, maar ik begrijp de vraag van de heer Bushoff nu beter. Het sanctiebeleid wordt gecoördineerd door en loopt via de minister van Buitenlandse Zaken. Ik zal met hem nu moeten opnemen wat de laatste stand van zaken is. Wellicht is hij verder dan wat mijn laatste informatie is. Maar de vraag wordt niet voor niets gesteld, dus laat mij dit dan even met hem opnemen. Ik kom er dan in het verslag op terug. Maandag zitten wij weer in Brussel, dus ik kan het verslag snel aan uw Kamer doen toekomen. We zullen daarin op dit specifieke punt ingaan. Dat geeft mij de gelegenheid om dit punt specifiek op te nemen met de minister van Buitenlandse Zaken.

De **voorzitter**:

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Dank u wel. Is dat voldoende? Ja, dat is het geval. Dan meneer Van Houwelingen.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):
Veel dank voor de beantwoording, maar ik heb toch nog een vraag. De minister zegt zelf dat er misschien 70 miljard extra nodig is voor Oekraïne volgend jaar. De kans is denk ik heel groot dat er nog een paar miljard door Nederland opgehoest zal moeten worden. Mijn hele concrete vraag is hoe de minister van Financiën dat voor zich ziet. Laten we de staatsschuld oplopen? Gaan we extra bezuinigen? Hoe gaat dat eruitzien?

Minister **Heinen**:
Nee, op dit specifieke punt kijken we dus vooral naar het Europese initiatief. We hebben de Europese Commissie gevraagd om voorstellen te doen. Dat doe ik bewust, omdat dat alle landen dwingt om hieraan bij te dragen, zodat niet alleen naar Nederland wordt gekeken. We maken dus een splitsing tussen bilaterale steun en internationale steun. De bilaterale steun heb ik in de begroting opgenomen; dat is die 3,5 miljard per jaar. Dat vond ik belangrijk, omdat ik vond dat dit in het verleden te willekeurig werd begroot. Dan liep het inderdaad buiten de kaders. We zetten het nu in de begroting, ook ten behoeve van de voorspelbaarheid. Dat hebben we dus gedaan: militaire steun en non-militaire steun. Daar kunnen we ook het Kamerdebat over voeren om die begroting samen vast te stellen. Daarnaast kijken we precies voor dit financieringsgat naar de Europese route, omdat dit bedrag natuurlijk niet op te hoesten is voor Nederland, maar ook in verband met die burden sharing. Dit dwingt alle Europese landen om hieraan bij te dragen. Dat is de inzet van Nederland.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):
Het is natuurlijk heel goed dat niet alleen Nederland gaat betalen, maar ook als je het Europees regelt, zal een deel van het bonnetje uiteindelijk bij Nederland terechtkomen. Mijn vraag is hoe de minister van Financiën daar dan mee omgaat.

Minister **Heinen**:
Ja, dat is een terechte vraag. We hebben de Europese Commissie gevraagd om daarvoor voorstellen te presenteren. Die moeten nog worden gepresenteerd. Ik denk dat dat volgende week gebeurt. Nee, dat is nog onzeker. We kijken naar de Europese Commissie. Zodra we de voorstellen hebben, zal ik die beoordelen en langs deze lat weer aan uw parlement communiceren.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Hebben andere leden nog vragen? Meneer Van Houwelingen, we hebben ook nog een tweede termijn. Als het specifiek over dit punt gaat, mag u daar nog een vraag over stellen.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):
Het gaat over een eerder onderwerp.

De **voorzitter**:
Stelt u uw vraag maar.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):
Heel kort. Dit is iets wat ons en ook anderen toch hoog zit. Ik heb het zojuist snel nagezocht. Ik kan me vergissen, maar zoals ik het begrijp en op internet heb gelezen, is

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

aan Lagarde de vraag gesteld of het TPI hier ooit ingezet zal worden. Zij heeft geantwoord: dat doen we dan volgens onze transparantieregels. Ik heb begrepen dat het nog nooit is ingezet, maar dat, als het wordt ingezet, de verwachting is dat er misschien wordt gezegd dat het ingezet is, maar niet hoeveel er per land is opgekocht. Dat willen wij natuurlijk weten. Dat zou ook de minister van Financiën moeten willen weten, want dat ondermijnt natuurlijk het ESM-mechanisme. Dat kent immers een andere manier om die begrotingstekorten en die rentes terug te drukken. Mijn vraag aan de minister is dus nogmaals of hij dit wil navragen bij de ECB en of hij de Kamer in een brief wil laten weten hoe we worden geïnformeerd als dat instrument wordt ingezet. Dat is een informatieverzoek. Volgens mij ziet het er nu naar uit dat dat niet gebeurt. Wij willen natuurlijk graag gedetailleerd per land weten hoeveel er is opgekocht. Kunnen we dat navragen via het kabinet en daarover geïnformeerd worden?

Minister **Heinen**:
Ik constateer dat we hier best veel over spreken in dit debat en dat er dus onduidelijkheid is over wat de ECB communiceert. Laat mij dan in het verslag aangeven hoe de ECB communiceert, waarover de ECB communiceert en waar die informatie transparant en publiekelijk toegankelijk is. Dan kunnen we dat debat vervolmaken, want anders blijven we een discussie voeren waarin wordt gesuggereerd dat er allemaal schimmigheid is, waar ik het niet mee eens ben. Laat me dat dus gewoon onder elkaar zetten in dat verslag. Dan kan de heer Van Houwelingen ook aangeven of hij dat voldoende acht. Ik blijf wel benadrukken dat de ECB onafhankelijk is en dat de informatievoorziening van de ECB aan het publiek via de ECB zelf loopt en niet via de ministers van Financiën van lidstaten.

De **voorzitter**:
Ik denk dat dit een mooi compromis is. Dank voor de beantwoording. Wij gaan naar de tweede termijn van de Kamer, met als eerste de heer Bushoff. U heeft 1 minuut en 20 seconden.

De heer **Bushoff** (PRO):
Voorzitter. Ik hou het kort. Ik heb nog één punt. Ik heb het er nog even bij gezocht. Het ging ook over het BNC-fiche over het concurrentievermogen van de bankensector. Daarbij schrijft het kabinet op bladzijde 8 dat het uitgangspunt van het kabinet blijft om aan de basisstandaarden te voldoen. Dat is echt een belangrijk uitgangspunt voor het kabinet, schrijft het kabinet. Mijn vraag gaat over het andere akkoord, dat al bereikt is, namelijk het securitisatieakkoord van oktober: zijn de daarin afgesproken versoepelingen inzake de minimale risicowegingen en de manier van berekening van de kapitaalvereisten helemaal in lijn met de Basel-akkoorden? Of zit daar toch enige discrepantie in en hoe wordt dat dan gerijmd met dat andere BNC-fiche en de inzet van Nederland?

De **voorzitter**:
Dank u wel. Meneer Van Houwelingen.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):
Heel veel dank voor de uitgebreide beantwoording. Ik vond het een fijn en inhoudelijk debat. De grote zorg waarmee ik blijf zitten, heb ik zojuist al benoemd: het ziet ernaar uit dat Frankrijk en wellicht ook andere landen het moeilijk gaan krijgen. De minister zegt terecht dat we dan het ESM-mechanisme krijgen en dat men dan moet hervormen, maar

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

het kan ook via de TPI, zoals ook JA21 terecht aangaf. Volgens mij is het niet duidelijk hoe dat gebeurt, als dat gebeurt. Dan heb je een soort sluipweggetje. Zo zie ik dat. Daar kan ik me in vergissen, maar de minister gaat ons daarover informeren. Dat wacht ik dus met heel veel interesse af.

Ten slotte wil ik ook nog even een aangename verrassing benoemen: we zijn eind dit jaar eigenlijk van het coronaherstelfonds af. Dat is goed nieuws, ook voor de Tweede Kamer.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Meneer Van der Maas.

De heer **Van der Maas** (VVD):
Hartelijk dank. Ik heb geen verdere vragen. Hartelijk dank voor de beantwoording van alle vragen. Succes volgende week!

De **voorzitter**:
Ik meen mij te herinneren dat u in de eerste termijn nog een punt had dat u in de tweede termijn had willen aansnijden, maar als ik u goed heb gehoord, denk ik dat dat punt aan bod is gekomen.

De heer **Van der Maas** (VVD):
Dat klopt. Dat ging over Oekraïne, maar het antwoord was echt bevredigend.

De **voorzitter**:
Meneer Schoonis.

De heer **Schoonis** (D66):
Daar sluit ik mij bij aan. Dank aan de minister en aan de voorzitter voor het prettige gesprek. Ik hoop dat de heer Van Houwelingen ook wat Oekraïne betreft goed naar de minister heeft geluisterd en minder naar Rusland.

De **voorzitter**:
Lok hem nou niet uit, zeg ik als voorzitter. We gaan naar de heer Hoogeveen.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Voorzitter. Geen tweede termijn van mijn kant.

De **voorzitter**:
Dank voor de tweede termijn van de zijde van de Kamer. Ik kijk heel even naar de minister: gaat u direct antwoorden?

Minister **Heinen**:
Ja, ik zal proberen om dat heel verbindend te doen, om niet uit te lokken. Ik wil de heer Bushoff vragen of het goed is dat ik in het verslag naast elkaar leg wat wij hebben gezegd in dat fiche, de Baselstandaarden, het securitisatieraamwerk, waar dat in overeenstemming met elkaar is en waarom wij vinden dat dat klopt of niet klopt. Dan kunnen we het debat daarover vervolgen, want het is lastig om dat nu on the spot langs alle standaarden te leggen. Dat zal ik uw Kamer goed doen toekomen.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

De **voorzitter**:
Oké. Heeft u nog een andere vraag te beantwoorden of niet?

Minister **Heinen**:
Ik hou van iedereen. Is dat dan een mooie afsluiting?

De **voorzitter**:
Ja, dat doet mij veel goed.

Dan dank ik de leden voor de gestelde vragen en de onderlinge discussie. Ik dank ook de minister en de ambtelijke ondersteuning voor de uitgebreide en grondige beantwoording. Ik dank de mensen in de zaal en de mensen die thuis hebben meegekeken voor hun interesse. Ik sluit bij dezen de vergadering.

Sluiting 12.36 uur.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl